

Dr. paed. Edgars KRAMIŅŠ

Rīgas Stradiņa universitātes un

Daugavpils Universitātes docents,

Latvijas Nacionālās Skolotāju savienības priekšsēdētājs

IZGLĪTĪBAS SISTĒMAS KVALITĀTE LATVIJAS VALSTS ATTĪSTĪBAI

Ievads

1994. gadā, atklājot skolotāju kongresu, Izglītības, kultūras un zinātnes ministrijas valsts sekretāre Eižēnija Aldermane teica: „*Demokrātiskas sabiedrības izveidošana lielā mērā ir atkarīga no valsts pārvaldes organizācijas, ierēdņu kvalifikācijas un ētikas. Valsts pārvaldes sistēmā jāievieš tās pārmaiņas, kas likvidētu iesīkstējušo stilu jebkuras sistēmas vadībā un izskaustu valsts darbinieku rīcībā un attieksmē pret veicamo uzdevumu un līdzcilvēkiem birokrātismu, nekompetenci, visatļautību, atrautību no reālās dzīves un formālismu...*” [1., 8.]

Kāda bijusi šī pārvaldes organizācija, ierēdņu kompetence, ētika un atļautība – to mēs šodien redzam un jūtam jo skaidri. Bet kāda bijusi pedagogu kompetence un atļautība – palicis neizvērtēts.

Kāpēc? Droši vien tāpēc, ka mēs, padomju paklausīgajā padevībā augušie, vēl arvien neesam raduši atļauties nākt kopā, lai dalītos savās domās un pārdzīvojumos. Līdz ar to jautājums kā nodrošināt pēc iespējas lielāku iedzīvotāju skaita līdzdalību un kā organizēt darbu valstiski, lai ikviens varētu iesaistīties valsts pašpārvaldē, arvien paliek atklāts, jo tas ir jautājums par iedzīvotāju (un pirmkārt jau pedagogu) pašorganizēšanos. Tikai kopā nākot, mēs radīsim atbildi uz jautājumu: „Kā dzīvot jēgpilnāk?”

Tāpēc **par kongresa mērķi ir izvirzīta nepieciešamība** aktivizēt un apvienot pedagogus, lai audzināšanas process Latvijā tiktu orientēts uz sabiedrības pašapziņu un pašizpausmi. Tātad **galvenais uzdevums** ir uz klausīt pedagogus, jo īpaši, kad mūsu valstī vairs nav tādas vietas, kur viņu viedokļi tiktu uz klausīti un respektēti.

Starp valsts varu un sabiedrību ir izveidojusies savstarpējās sapratnes un līdzdalības plaisha. Arī pret izglītības sfēru un tās pārraudzītājiem pašlaik nebūtu tāda naida, ja vien sabiedrība saskatītu šīs jomas redzamajos darboņos profesionālu un novatoriski svaigu problēmu analīzi un mērķtiecīgu rīcību.

Aleksandrs Dauge 1926. gadā rakstīja: „Karstam vai aukstam jābūt, tikai ne remdenam – tā skan liela cilvēces mācītāja un vadoņa vārdi. Un tā arī jābūt. Un nav nabadzīgākas dzīves gudrības, kā mācība par „zelta vidus ceļu”. Tāda mācība plūst no vienaldzības, glēvulības, ir drosmes trūkuma

zīme. Cilvēks, kas baidās riska, kam nav uzņēmības gara, cilvēks bez pastāvīgām pārliecībām mēdz visur meklēt izeju šādā mērenībā.” [5., 12.]

Kongress vēltīts izglītības ierēdniecībā jau gadiem nīstajam „audzināšanas” jēdzienam, par kuru Ludis Bērziņš rakstīja: „Jaunajā Latvijas valstī pie skolas darba ķeroties, ļoti bieži izskanēja domas, ka skolotāji vairāk kā vajadzīgs uzsverot mācīšanu, kamēr svarīgāka par mācīšanu esot audzināšana, kas tāpēc stādāma pirmajā vietā. Šīs domas nav bez pamata, jo audzināšana ir kas plašāks nekā mācīšana un īsti ņemot ietver sevī arī jau mācīšanu kā vienu no saviem elementiem.” [3.]

Savukārt par sava referāta mērķi esmu izvirzījis nepieciešamību ieskicēt pašreizējās situācijas problemātiku Latvijas izglītības sistēmā un rosināt diskusijas par to, ko darīsim tālāk konkrētu problēmu risināšanā, nepārtraukta un produktīva darba organizēšanā, domājot par to, kā maināms izglītības procesa mērķis, saturs, principi, metodes un formas?

Piekrītu akadēmiķa Jāņa Stradiņa teiktajam, ka risinājumi meklējami tikai kopējiem spēkiem un tāpēc uzskatu, ka kongresam jāklūst par pedagogu regulāras kopdarbības formu. Ceru, ka šis kongress to apliecinās un klūs par sākumu Latvijas pedagogu spējai iestāties par savām tiesībām, lai veiktu izglītības kvalitātes pēctecīgu pilnveidi, lai ieviestu sabiedrībā jaunu domāšanas kultūru un personību attīstošās jaunrades formas.

Ir pienācis laiks, lai procesus valstī uzticētu nevis ciniskajiem pragmatikiem, bet ar atbildības izjūtu un garīgumu apveltītiem pieredzējušiem speciālistiem. Un tie būs jāizaudzina mums – pedagogiem, jo citas iespējas pasaules vēsture neparedz.

Demokrātiskas sabiedrības izveidošana nav atkarīga no valsts pārvaldes un ierēdniecības, bet gan no augstas raudzes pedagoga, kurš ir ģimenes, sabiedrības, valsts un visas cilvēces attīstības pamats!

1. Latvijas izglītības attīstības konceptuālie jautājumi

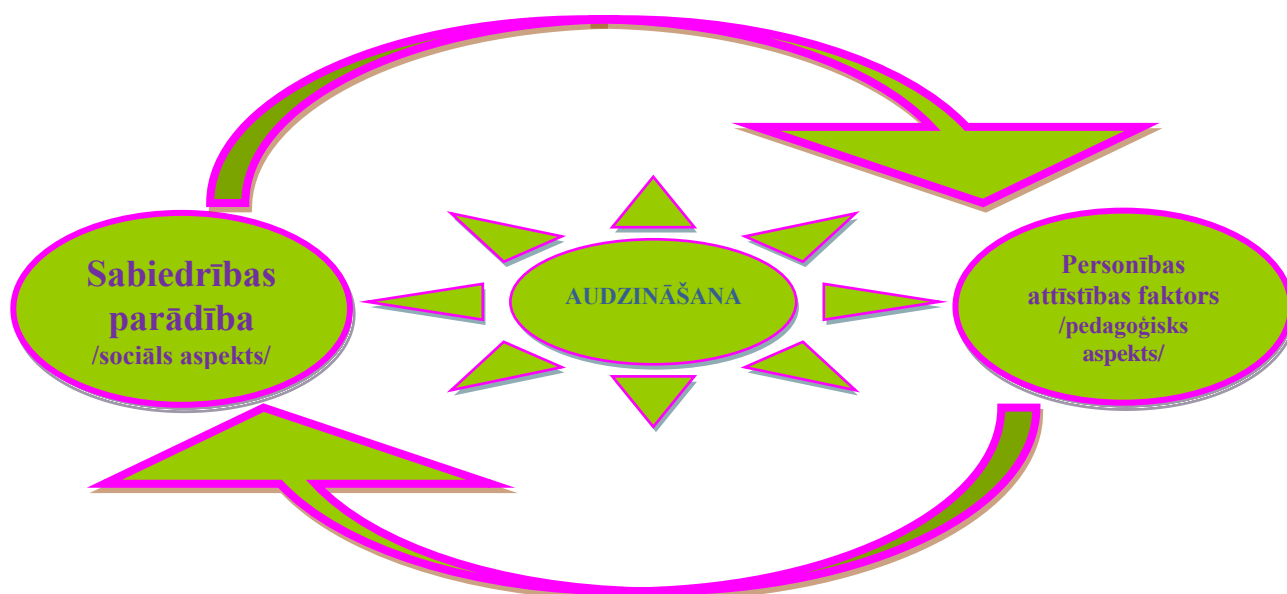
1.1. Izglītības mērķis

Laikā, kad sabiedrībā tiek runāts par skolotāju trūkumu un viņu zemo atalgojumu, nepietiekami un nepilnīgi tiek aplūkoti pašas izglītības sistēmas plusi un mīnusi. Kā izņēmumu jāmin četrus, 354. lpp. apjomīgos Latvijas Republikas Valsts kontroles (VK) ziņojumus par pirmsskolas, vispārējās, profesionālās un augstākās izglītības sistēmas realizācijas atbilstību izvirzītajiem mērķiem un normatīvo aktu prasībām. [2.; 12.; 13.; 20.]

„Cik daudz [šodien piedāvātā] izglītība spēj dot cilvēkam, kas pats aktīvi paplašina redzesloku lasot un gūstot informāciju citos veidos? Cik daudz izglītība spēj cilvēku arīdzan degradēt, domājot par skolas vidi un tajā valdošo atmosfēru?” [11.]

Te jāatgādina, ka **izglītības mērķis** izriet no valsts interesēm attīstīt resursus, bet pati sistēma tradicionāli tiek veidota atbilstoši izglītības sistēmas pakāpēm un veidiem. **Mācīšanas mērķis** izriet no katra cilvēka sev izvirzītajiem dzīves mērķiem, kuru sasniegšanai, topot par personību, nepieciešamas noteiktas zināšanas, prasmes un iemaņas. Un te nu mums jāapstājas nezināmā priekšā – kam skolas gatavo savas valsts pilsoņus: atsēdēšanai vai darbam?

Mērķtiecīgi iznīcinot ražotnes, lauksaimniecību un zvejniecību, mākslīgi uzturot nesamērīgi lielo ierēdniecības aparātu, ir panākta ekonomiskā krīze un arvien netiek domāts par jaunatnes profesionālo orientāciju. Līdz ar to skaidra top atbilde – **mēs arvien gatavojam savas valsts pilsoņus atsēdēšanai, nevis darbam un cilvēku cienīgai dzīvei**. Jautājums: „Kas pie tā vainojams?” paliek atklāts. 18 gadus pie varas esošie politiķi vai tomēr arī visa sabiedrība kopumā?

1. attēls. Audzināšana kā sabiedrības un personības mījaskarība

Kopš seniem laikiem ikvienas sabiedrības sociālais uzstādījums ir bijusi jaunās paaudzes audzināšana. Un ikviena sabiedrība to ir centusies darīt pēc labākās sirdsapziņas, ieguldot šajā darbā tās pārziņā esošos resursus. Sabiedrībai attīstoties, audzināšana kļuva par sistēmu, ar savām atziņām un pedagoģiskām likumsakarībām, nodalot funkcijas, kas saistījās ar prasmēm un labākās pagātnes pieredzes nodošanu jau konkrētā profesionālajā jomā. Tā cilvēks tika pilnvērtīgāk sagatavots „apzinīgai un derīgai” dzīvei, lai ne tikai spētu nodrošināt savu individuālo eksistenci, bet iegūtu arī to, kas palīdz kļūt par personību. Savukārt Skolotājs kā labākais mednieks, makšķernieks un mūrnieks kļuva par ikvienas sabiedrības vērtīgāko daļu.

Audzināšanas mērķis ir izaudzināt personību, kura spētu izdarīt izvēli un valdīt pati pār sevi. Latvijas sabiedrībā prioritāte līdz šim ir bijusi nevis audzināšana, bet materiāltehniskās bāzes nostiprināšana, kā jau to pieprasa patērētāju sabiedrība. Skolai jaunus logus ielikt vai jumtu saremētēt (pat jaunu skolu uzcelt) ir daudz vienkāršāk, nekā izaudzināt labu cilvēku.

Mācīšana ir virzīta uz cilvēka prāta, kamēr audzināšana – uz personības īpašību attīstīšanu. Zinātkāri, degsmi, godīgumu, skaistuma, tiesību, pienākuma un atbildības izjūtu, nacionālo un pilsonisko pašapziņu, dzimtenes mīlestību, uzticību Tēvzemei, attieksmi pret sevi, citiem, dabu, darbu un kultūru **ieaudzina, nevis iemāca**.

Mācīšanās rezultātā cilvēks apgūst zināšanas kādā jomā, bet audzināšanas – attieksmi pret profesiju un darbu. Pedagoģis kā mācāmā priekšmeta vai profesijas zinātājs ir skolotājs, lektors vai profesors, bet kā attieksmes veidotājs pret mācāmo priekšmetu vai profesiju – audzinātājs. Piemēram, skolotājs māca cilvēku noteiktai dzīves jomai – braukt ar automašīnu, bet audzināšanas rezultātā cilvēks sevi apliecina kā personība – t.i. kāda ir viņa braukšanas kultūra!

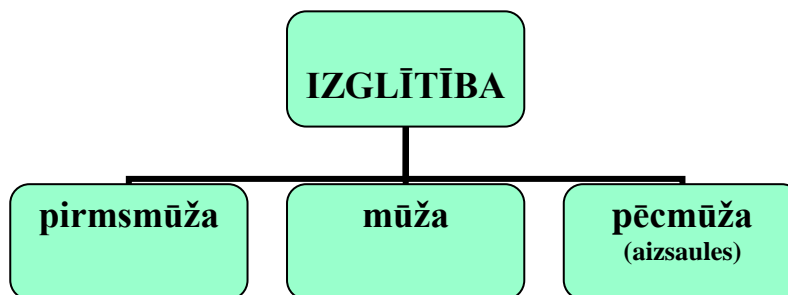
1. tab. Mācīšanas un audzināšanas konteksts Izglītības sistēmā

<p>IZGLĪTĪBA (sistēma) <i>sabiedrības organizēta sistēma, kas īsteno valsts iedzīvotāju izglītošanu atbilstoši konkrētai sociālās, garīgās un fiziskās dzīves jomai un veidam. Tā ir vienota pēc savas izglītojošās būtības, vienalga, vai mēs to atzīstam vai neatzīstam, realizējam vai nerealizējam</i></p>	
<p>dzīves joma (radoša) mācīšana (latviešu tautas dziesmās)</p>	<p>dzīves veids (radošs) audzināšana (latviešu tautas dziesmās)</p>
<p><i>Latviešu tautas dziesma mūsu valsts pilsoņu dzīves nacionālais kodekss</i></p>	
<p>zināšanu apguves process PERSONA <i>veic sociālu lomu, kuru bez iegūtajām zināšanām raksturo audzināšanas jēdzieni: patstāvība, brīvība, atbildība, pieredze, attieksme, uzvedība</i></p>	<p>pašapliecināšanās process PERSONĪBA <i>noteiktās vērtībās orientēts cilvēks, kuru raksturo kulturoloģijas jēdzieni: vērtības, normas, ideāli, tradīcijas, zināšanas, iemaņas, prasmes, individuālais stils un dzīvesdarbības mērķi</i></p>
<p><i>Izglītības izpausmi raksturo trīs līmeņi: elementāra atdarināšana, salikta līdzīga darbība, jaunrade</i></p>	
<p>kas māca? ko māca? kā māca? caur ko māca? kāds ir skolotājs?</p>	<p>kas audzina? ko audzina? kā audzina? caur ko audzina? kāds ir audzinātājs?</p>
<p>KĀDS IR PEDAGOĢS?</p>	

Cilvēkiem var būt vienādas zināšanas, kuras iespējams var pārbaudīt centralizētajos eksāmenos vai citos cilvēku standartizācijas pasākumos, taču viņiem var būt dažādi uzskati par parādībām, notikumiem un valsti, kurā viņi dzīvo. Kas svarīgāks?

Tieši šis otrais faktors, kuru diemžēl mūsu izglītības sistēma apzināti ilgstoši atstāj novārtā. Audzināšanas process ir daudz komplicētāks. Tieši tajā slēpjas ikviena cilvēka pedagoģiskā māka. Audzināšana iegūst citu raksturu pēc vidusskolas absolvēšanas, vēl citādu – pēc augstskolas. Tāpēc bezgala neprofesionāli izklausās apgalvojumi, ka ar audzināšanu neesot jānodarbojas augstskolu pedagoģiem un prakšu vadītājiem. Audzināšana turpinās arī tālākizglītībā un tās kvintesence sevī ietver pašaudzināšanu.

Audzināšana tāpat kā izglītības process ilgst visu cilvēka mūžu. Tas ir fakts. Taču tas nedod mums tiesības bezkritiski, nekorektas tulkošanas rezultātā ieviest jaunu jēdzienu – mūžizglītība, jo tādā gadījumā jādomā arī par pirmsmūža un pēcmūža (vai aizsaules) izglītības jēdzienu definēšanu.

2. attēls. Mūžizglītības jēdziena nekorektas lietošanas aloģisms

Ir tikai viena matemātika ($2 \times 2 = 4$), ir tikai viena loģika (identitātes likums $a = a$), līdz ar to ir tikai vieni likumi zinātniskuma principam un tā cienīgām atziņām, kas arī atšķir saprātīgus spriedumus no spriedumiem bez saprāta.

Perfekts vēl šodien būtu Latvijas brīvvalsts gados definētais izglītības mērķis: skolēna intelektuālā, estētiskā, tikumiskā un fiziskā audzināšana. Diemžēl no tā padomju gados izzuda estētiskā un tikumiskā jēdzieni (un līdz ar to izslēdzot dvēseliskumu un sirds gudrību), bet atjaunotajā LR savukārt novārtā ir atstāta fiziskā audzināšana. Pāri palicis „pliks” intelektuālisms, kurš rada bīstamu atrautību starp domu un vārdu, starp vārdu un rīcību. Tieši šādas vienpusīgas attīstības rezultātā izauguši mūsdienu mankurti, kuri tagad pārvalda arī izglītības sistēmu!

Arī profesore Ausma Špona atzīst, ka padomju pedagoģijas zinātne attīstījās vienpusīgi, noliedzot garīgo. [18.] Pēc neatkarības atgūšanas atsevišķi padomju laika „pedagoģijas dižgari” ir nolieguši arī emocionālā klātbūtni, atstājot vien intelektuālo un jau no padomju gadiem iesakņojušos pretrunu, ka vārdi nesaskan ar darbiem.

Tieši tāpēc pedagogi un sabiedrība nevar aptvert, kāpēc situācijā, kad vienu ministru nomaina otrs, kad viens runā skaistāk, bet nesaprotamāk par otru, pedagoģija slīgst arvien lielākā purvā. Šķiet, ka laiks, kurā mēs teicām Ļeņins, bet domājām partija, vai laiks, kurā sakām cilvēkfaktors, bet domājam pūlis, tuvojas savam norietam. De jure komunistiskai partijai vairs nav varas, bet de facto tā turpina mūs visus terorizēt neatkarīgās Latvijas Saeimā pārstāvēto partiju sastāvā. Tām pateicoties mēs esam nonākuši šādā politiskā situācijā, kuru raksturo visnievājošākā attieksme pret izglītību kopumā.

Par 21. gs. izglītības misiju ir nosakāma nepieciešamība sekmēt audzēkņu iespējas uz nacionālās dzīves ziņas un vērtību bāzes nepārtraukti pilnveidoties fiziski, psihiski un sociāli, veidojot vēlmi profesionāli piemēroties mainīgajai pasaulei.

1.2. Izglītības pakāpju pēctecība

Visi sākas ar cilvēka piedzimšanu un ģimenes gatavību uzņemties atbildību par jaundzimušo, ko nenoliedzami nosaka pašas ģimenes izglītības līmenis. Ģimene liek pamatus gan saskarsmei, gan saziņai, gan sadarbībai. Tikai **kāda tad ir šodienas ģimene Latvijā?**

Padomju laikā skolās tika ieviesti tādi priekšmeti kā ģimenes ekonomika, tiesību pamati, veselības izglītība. Bet tagad integrēts priekšmetu bloks, kura ietvaros labākajā gadījumā iemāca kā radīt bērnus, bet ne kā viņus audzināt. Tāpēc jo vairāk kā nekad agrāk, valstij ir jārīkojas, lai pirmsskolas bērni saņem uzturu, apģērbu un sirds audzināšanu gan ģimenē, gan bērnudārzā vai rotaļu grupās

Vēl nesen, 9. Saeimas deputāts Kārlis Šadurskis (PS) nāca klajā ar ierosinājumu atteikties no piecgadīgo un sešgadīgo bērnu obligātajām pirmsskolas izglītības programmām, ko finansē valsts, tā vietā bērnus apmācot tikai vienu gadu – piecu gadu vecumā. Arī Izglītības un zinātnes ministre Tatjana Kože (ZZS) atbalstīja šādu iespēju. Te nu uzreiz jāsaka, ka ministres un Saeimas Bērnu tiesību aizsardzības apakškomisijā strādājošo politiķu vēlme – atņemt pedagoga statusu bērnudārzu audzinātājiem – ir noziedzīga. Pie tam divtik nosodāma, ja šāda vēlme tiek realizēta ar citu rokām – šajā gadījumā pašvaldības.

Jā, iespējams, ka šādi tiktu ietaupīti valsts līdzekļi, bet bērniem tiktu atņemta bērnība, ignorējot pārbaudīto patiesību, ka bērnība dod daudz vairāk nekā agrīnā vecumā iegūtas zināšanas. Pedagoģiem nav sveši zinātnieku atzinumi par to, ka tikai no 7 gadu vecuma bērniem iestājas „konkrēto operāciju” posms. Tātad vispirms būtu nepieciešams noskaidrot vai mēs esam spējīgi mainīt mācību vidi un metodes skolā, un tikai pēc tam apsvērt kārtējā jauninājuma ieviešanu un divkāršas slodzes uzvelšanu jau tā nepietiekamajam sākumskolu skaitam.

Jā, citur pasaulē bērni skolas vecumu sasniedz ātrāk kā 7 gadu vecumā, bet ziemeļniekiem, kur saules mazāk un dienas īsākas, tas būtu apdraudējums bērnu veselībai. Vai esam aizmirsuši, ka šāds eksperiments reiz jau bija? Šādas sekas jau reiz varēja novērot daudziem bērniem, kuri 6 gadu vecumā gāja mājās no skolas pārguruši, nevarot vien sagaidīt pavasari.

Šo eksperimentu atcēlām, kā labu neesam. Taču ne jau tāpēc, lai tagad ekonomiskās krīzes haosa iespaidā atkal ieviestu. Uzskatu, ka ministres kundzei nevajadzētu turpināt atbalstīt nepārdomātu un pedagogu vidē neizdiskutētu reformu ieviešanu pirms sabiedrība nav nodefinējusi, kādas kvalitātes speciālistam mēs gribam uzticēt savu bērnu audzināšanu – uzraugam, aprūpētājam, skolotājam vai tomēr ierēdņū tik cītīgi nīdētajam audzinātājam?

Nenoliedzami, ka audzināšanas pamatsmagums un pirmo socializācijas iemaņu apguve mūsu sabiedrībā pašlaik ir jāuzņemas sākumskolai, jo ne visi bērni līdz skolai ir saņēmuši vienādi labu pirmsskolas izglītību. Tieši tāpēc, vai ir prāta darbs likvidēt mazās skolas un tur realizējamo sākumizglītības principu – izglītība pēc iespējas tuvāk mājām? Mēs jau šajā ziņā esam nonākuši pie

fakta, ka viens otrs „no meža iznācis” nespēdams saprast, kas notiek skolā, tūlīt pat drāžas no tās prom „atpakaļ uz mežu”, bet analfabētisms pieņemas spēkā!

Kas ir sākumskola?

Kādreiz esošās pirmās trīs klases, kas it kā iekļautas pašreiz esošajā modelī 3+3+3, vai arī kādreiz 6 gadīgo pirmklasnieku eksperimenta rezultātā ieviestās četras klases? Jeb tomēr pirmās sešas klases kopumā, kurās vēl nemāca tādus eksaktos un dabas zinātņu priekšmetus kā ķīmija un fizika? Vai sākumskola nav tie pirmie skolas gadi, kurus mūsu bērni būtu pelnījuši pavadīt pēc iespējas tuvāk mājām, veco pagastu teritoriālajās robežās, kaut vai kādas lielākas skolas filiāles statusā?

Kāda būs pamatskola un mācību struktūra?

Valsts noteiktais pamatizglītības saturs un līmenis (standarti) bieži ir pretrunā ar bērnu interesēm un attīstības iespējām, kas arī nosaka to, kāpēc skolēni mācās vai arī nemācās. Noteiktās pamatizglītības ieguves modelis (3 + 3 +3 = 9 gadi) palicis pusratā, nedarbojas, jo paralēli darbojas arī vecais (4 + 5 = 9 gadi), radot apjukumu kā izglītības pakāpju veidošanā, tā saturiskajā piepildījumā. Pusaudžu vecumā, beidzot otro posmu (6. gads), skolēni kopā ar vecākiem sastopas ar apjukumu, iegūstot neziņas pieredzi.

Likums par obligāto izglītību mūsu valstī liedz bērniem jau pēc 6. klases apzināt savas tiesības uz profesionālo izglītības ievirzi, vienādi mācot tos, kuri tālāk dosies uz ģimnāzijas klasēm, un tos, kuri dosies uz vidusskolām. Līdz ar to viņi viens otram traucē attīstīties savu interešu virzienā, līdz intereses zūd pavisam.

Nevis pamatskolā (no 5. klases), kā uzsver Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) ierēdnis Anatolijs Melnis (JL), ir jānodrošina divu virzienu programmas, bet gan vidējās izglītības posmā. Pie tam būtu labi, ja mēs varētu strikti nodalīt sen iznīdētās klasiskās izglītības programmas ģimnāzijās, atšķirībā no profesionāli orientētajām tehniskajām un mākslas programmām vidusskolās. Ja mēs šādi vēlētos atrisināt šo mākslīgi samudžināto jautājumu, tad ikvienam sabiedrības pārstāvim kļūtu skaidrs, ka pēc klasiskās ģimnāzijas beigšanas absolventa ceļš ved uz universitāti, bet pēc vidusskolas uz tehniskajām augstskolām vai mākslas akadēmijām. Pagaidām mums atliek vien izbrīnā raustīt plecus par to, kāpēc atšķirīgo ģimnāziju, vidusskolu un tehnikumu absolventiem ir jākārto vieni un tie paši centralizētie gala pārbaudījumi. Valstij ar steigu jādomā par divu atšķirīgu skolu izveidi: profesionālo vidusskolu un ģimnāziju.

Nu jau esam saņēmuši drosmi atzīt, ka kādreizējā izglītības ministra Andra Piebalga pietiekami neizdiskutētā un zinātniski neargumentētā ideja par izvēles priekšmetiem nav sevi attaisnojusi. Taču šīs idejas realizēšanas sekas mēs vēl jutīsim ilgi. Ideja dažādo vidusskolu izglītības programmu izpildījumā šodien turpina radīt nesaskaņu starp augstskolu prasībām un

vidusskolu piedāvātajiem priekšmetu komplekšiem. **Tāpēc vai nav pienācis laiks ar vēl lielāku atbildību izvērtēt – vai neesam arī kļūdījušies atceļot obligāto vidējo izglītību?**

Jāpiekrīt viedoklim par neattaisnojušos augstskolu autonomiju, kas šobrīd jau pārvērtusies neaizskaramībā un visatļautībā, ražojot n-to skaitu diplomus. Gala pārbaudījumu kārtošana jau sen vairs nav valstiski vienotu prasību, kā rezultātā katra augstskola faktiski dara, ko grib. Vienā augstskolā bakalaura grāda iegūšanai ir jākārtota gala eksāmens un jāaizstāv bakalaura darbs, turpretim citā eksāmens profesijā nav vajadzīgs. Pie tam eksāmenu saturu katra augstskola veido pēc saviem, atsevišķu docētāju klaji subjektīviem ieskatiem vai vēl ļaunāk pēc privātaugstskolas īpašnieka antizinaīniskajiem uzskatiem, kuri ar studentu nākamo profesiju vispār nav saistīti.

Studenti atzīst, ka dodas turp, kur studēt vieglāk, kur ļauj neapmeklēt lekcijas, lai paralēli strādātu, kur pēc iespējas mazākas prasības kā studiju laikā, tā gala pārbaudījumos, bet augstskolas cītīgi sacenšas šādu atvieglojumu piešķiršanā, gluži kā lielveikali valsts svētku priekšvakarā. Rezultātā par valsts naudu šo gadu laikā ir sagatavoti zemas raudzes speciālisti, no kuriem liela daļa ir vai nu aizbraukuši uz ārzemēm dažādos vienkāršas kategorijas darbos, lai nomaksātu savas kredītsaistības, vai iefiltrējušies atsēdēšanai valsts aparātā.

Kā atzīst VK, tad IZM nav nodrošinājusi caurskatāmu akadēmiskā personāla darba laika uzskaites un noslodzes, darba samaksas un piemaksu sistēmu. [2., 9.] Tā rezultātā atsevišķas personas vienlaicīgi var strādāt pat 6 darba slodzes dažādās darba vietās. Taču šo absurdu sakārtot ir iespējams vienas nedēļas laikā, ar Latvijas Republikas Ministru kabineta (LRMK) noteikumu palīdzību. Bet vai tam mums pietiek politiskās gribas? Tādā gadījumā, pirmkārt, būtu jāpārskata pašu ministru darba noslodze augstskolās un viņu pienesums zinātnes un augstākās izglītības integrācijas patiesumā?

Ko dod fakts, ka VK savā kārtējā revīzijā konstatē nepilnības skolu un augstskolu akreditācijā, ko mēs no savas pedagoģiskās prakses jau sen zinām, ja ministre T. Koķe (ZZS) pat necenšas radīt iespaidu, ka pārliecinās par revīzijas datu patiesumu, tūlīt atcirdama, ka process nav negodīgs. [23.] Taču Valsts kontrolieres bažas, ka Latvijas augstskolas nav piemērotas augstākās izglītības iestādes statusam, ir vairāk kā pamatotas. Un ministre kā tur strādājošs mācību spēks to it labi zina.

Par kādu gan kvalitāti mēs varam runāt, ja students ar bakalaura grādu ekonomikā dodas studēt filozofiju maģistratūrā vai otrādi? Vai nesenaajos padomju laikos mēs varējām iedomāties, ka trīs gadus studēsīm inženierzinātnes, bet pēc tam divus gadus tieslietas?

„Tad, kad notika Latvijas izpārdošana ārzemniekiem un Eiropas Savienībai, visi saprātīgie cilvēki .. runāja par katastrofālu nacionālās kultūras apdraudējumu, izglītības sistēmas sabrukumu

un morāles pagrimumu.” [16.] Nu tas ir noticis. Tad varbūt beidzot pienācis tomēr laiks domāt par pēctecību?

Īpašu privilīģētību augstskolu nesakārtotībā apliecina fakts, ka par akreditācijas procesu ir atbildīgs Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs (AIKNC), kurš pēc Komerclikuma prasībām 2004. gadā no SIA tika pārveidots par nodibinājumu. Tā ietvaros atsevišķas augstskolas (Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Daugavpils Universitāte, Rīgas Stradiņa Universitāte, SIA "Biznesa augstskola Turība") vienojoties ar IZM ir ieguvušas privilīģētas tiesības slēgt līgumus ar citām Latvijas augstskolām un koledžām par akreditācijas organizēšanu. Tas varētu šķīst pavisam nevainīgi, ja ne šī studenta vēstule: „Vai ministrei nebūtu jāpārinteresējas arī par tāda tipa augstskolām, ko it kā sauc par privātajām, ar piekabēm reģionos. Viena no tādām – Starptautiskā Praktiskās psiholoģijas augstskola Bruņinieku ielā, kuru vada viens absolūti senīls subjekts. Ne tur kas Starptautisks, ne psiholoģisks. Studenti vienkārši tiek krāpti, tiek maksātas drausmīgas mācību maksas, bet programmas ir vienkārši absurdas. .. Mistika!!!” Taču atbilde augstākās izglītības pārvaldības labirintus nepārzinošajam studentam ir pavisam vienkārša. Tā nav mistika, jo šīs augstskolas rektors vienlaikus ir arī AIKNC Valdes priekšsēdētāja vietnieks, Dr. med. Jānis Zaļkalns.

Kur vēl tiešāks interešu konflikts? Un vai mazums mūsu sabiedrībā un zālē atrastos cilvēku, kuri censtos man oponent, lai attaisnotu šādas korumpētības esamību?

Arī VK norāda, ka AIKNC pēc likuma nav tiesīgs veikt valsts pārvaldes uzdevumus [2., 25.], bet ministre T. Koķe (ZZS) iebilst, ka centrs ir izpelnījies uzticības kvotu no lielajām augstskolām. [23.]

Šis izteikums ir gana patiess, jo tieši šīs augstskolas arī ir šī centra dibinātājas, un Latvijas Universitāte (LU) vien AIKNC no valsts budžeta pārsūknējusi Ls 24 662

Augstākās izglītības jomā esošie mērķi un uzdevumi turpina kavēt augstākās izglītības kvalitatīvu attīstību un konkurētspēju, jo arvien nav skaidrs, kas jāsaprot ar augstāko, kas ar vidējo speciālo izglītību, un ar ko atšķiras augstākā akadēmiskā un augstākā profesionālā izglītība, kā rezultātā Latvijā radies diplomu un grādu haoss, kas turpina graut Latvijas izglītības autoritāti Eiropā un pasaulē.

1.3. Skolu veidi

Ikvienai izglītības pakāpei, kopsaistībā ar izglītības veidu būtu jānodrošina sabiedrībai nepieciešamo izglītības daudzveidību. Tikai striktas un konsekventas pakāpju un veidu likumības un mijsakarības spēj nodrošināt izglītības sistēmas mērķtiecīgumu, kas nav atrauti skatāma no pašreiz visai mistiski realizētās teritoriālās reformas.

VEIDI		Vispārējā izglītība	Profesionālās ievirzes izglītība	Profesionālā izglītība	Īpašā izglītība
PAKĀPES					
Augstākā izglītība	no 18. g.			5	Speciālā izglītība (pakāpju ietvaros) Papildizglītība jeb tālākizglītība mūža garumā (ārpus pakāpju ietvariem)
Vidējā izglītība	no 15. g.		3		
Pamatizglītība	no 10. g.	2			
Sākumizglītība	no 7. g.	6			
Pirmsskolas izglītība	no 4. g.	3			

Līdz šim bija zināma skaidrība par valsts atbildības līmeņiem izglītības mērķa sasniegšanā un uzdevumu veikšanā, taču pašreiz, haotiskās un nepārdomātās teritoriālās reformas rezultātā, tie sabiedrības apziņā ir pilnībā nojaukti. Nevienam šajā valstī, ieskaitot Saeimas deputātus, vairs nav skaidrs, kur sākas un beidzas apdzīvotas vietas, pagasta, apriņķa, rajona, novada, apgabala, reģiona un vēl kādos tik vārdos nesaukto teritoriālo vienību atbildība izglītības procesu nodrošināšanā. Taču patiesība ir gaužām vienkārša:

Pirmais līmenis – apdzīvotas vietas vai pagasta mērogā ir pirmsskolas un sākumizglītības, kā arī interešu izglītības nodrošinājums visu paaudžu iedzīvotājiem mūža garumā pēc iespējas tuvāk dzīves vietai;

Otrais līmenis – apriņķa vai pašreiz vēl esošo rajonu mērogā ir profesionālās ievirzes, vidējās vispārējās vai profesionālās vidējās izglītības (t.sk. vakara un neklātienēs formās) nodrošinājums;

Trešais līmenis – kultūrvēsturiskā novada vai reģiona mērogā ir augstākās izglītības profesionālā meistarības pilnveides nodrošinājums.

IZM un tās vadība ir izsmēlusi savu darboties spēju jau tiktāl, ka gada 2008. gada nogalē nāca klajā ar no reālās dzīves un jebkādas saprāta loģikas atrautu paziņojumu, ka katrai pašvaldībai, neatkarīgi no tās deputātu izglītības un intelektuālās pieredzes, nepieciešams izveidot savu izglītības attīstības stratēģiju. [8.]

Vai šādu stratēģiju drīkst veidot nepārzinot izglītības sistēmas stāvokli kopumā?

Izglītības attīstības stratēģijas izstrādāšana un atbildība par sabiedrības izglītošanu ir tikai un vienīgi valsts funkcija! Pretējā gadījumā – nepieciešams likvidēt IZM!

Šī brīža haosu sekmē fakts, ka pašvaldībām ir atstātas neierobežotas tiesības pie ļoti ierobežotiem finansu līdzekļiem. Taču kas būs turpmāk? Vērojot Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) aizsegā veikto pretizglītības reformas gaitu, ir pamatotas bailes, ka drīzumā nebūs ne naudas, ne tiesību.

Likvidējot pagastus laukos, likvidē skolas. Likvidējot skolas – likvidē pašvaldības. Tādejādi valsts ir piešķīrusi pašvaldībām „grēkāža” lomu noziedzīgu lēmumu pieņemšanā pret latviešu tautu, piespiežot cilvēkus vēl masveidīgāk pamest laukus un Latviju.

Te vēlos kārtējo reizi atgādināt, ka skola, līdzās bibliotēkai, kultūras namam un baznīcai, veido nozīmīgu sabiedriskās dzīves centru. Šādi centri notur un piesaista lauku apvidiem cilvēkus. Tāpēc piekļuvi skolai kā kultūras centram nedrīkst padarīt tikai par lielpilsētu vai lielo apdzīvoto vietu prioritāti. Uzņēmumu centralizācija laukos jau ir cietusi ekonomisku krahu, taču skolu centralizācija novedīs pie analfabētisma palielināšanās. Tāpēc pagastu skolas ir uzlūkojamas ne tikai kā izglītības centri, bet arī kā Latvijas lauku izdzīvošanas priekšnosacījums.

Visnopietnākās problēmas pastāv arī pašu pedagogu profesionālajā audzināšanā. Te atliek vien piebilst, ka pedagoģiskajās augstskolās jau sen nav paredzēts, ka prakses vadītājam būtu jādodas uz prakses norises vietām skolās, lai konsultētu studentus un veiktu pārbaudes par prakšu norisi, lai gan prakses vadīšana ir paredzēta pedagoģiskajā slodzē. Arī Astrīda Klauža norāda: „Teorētiski jaunie skolotāji ir sagatavoti labi, bet, kad sākas praktiskā darbība, rodas virkne dažādu problēmu.” [10., 10.] Prakses pārvērtušās par atskaišu rakstīšanas procedūru, kas faktiski ir amorāli!!!

Tāpēc ar steigu ir jāmaina pašu pedagogu audzināšanas principus. Andreja Jaunzema atziņa, ka pedagoģiju augstskolās un fakultātēs strādā skolai sveši cilvēki, kuri nespēj izaudzināt veselīgu jauno pedagogu paaudzi, arvien ir aktuāla. [9., 7.] Tajās, līdzīgi Eiropas valstu pieredzei, nepieciešams ieviest dažādas eksperimentālās mācību programmas – radošas laboratorijas, kurās pedagogiem būtu iespējams kopā ar studentiem meklēt efektīvākos paņēmienus.

Pie tam vai nav pienācis laiks domāt arī par pedagoga profesionālo pilnveidi, kura tiktu realizēta nevis ar obligātajiem IZM saskaņotu pedagogu tālākizglītības kursu palīdzību, bet gan ar kādreiz tik iecienīto vasaras kursu starpniecību. Piemēram, 1923. g. skolotāju vasaras kursi darbojās 6 nedēļas vienlaikus 31 vietā, un tos apmeklēja 3237 skolotāji, no kuriem apliecības gan saņēma tikai 1540 dalībnieku.

Iepriekš teiktais vien pamato faktu, ka ir pienācis laiks sakārtot skolu un augstskolu sistēmu konceptuāli, precizējot pedagoģijas iestāžu statusu un padotību, kas atkarīga no izglītības pakāpes un veida, kā arī iestāžu nosaukumu atbilstību latviešu valodas izjūtai, sabiedrības izpratnei un pasūtījumam. Tāpēc aicinu pedagogus jau šodien uzsākt diskusijas, meklējot atbildes uz šādiem jautājumiem:

- lai realizētu mūsdienu izglītības pamatprincipu (individualizācija, radoša darbība, tautiskums, tikumiskums, profesionalitāte, zinātniskums, sistemātiskums,

mūsdienīgums u.c.) ieviešanu dzīvē, vai nebūtu nepieciešams, formulējot izglītības mērķi 21. gs., atgriezties pie Latvijas brīvvalsts gados definētā mērķa pamatbūtības?

- vai tas, ka baidoties no sociāla sabrukuma, prātīgi cilvēki jau vairāku gadu garumā nav dzemdējuši bērnus, ir iemesls valdībai likvidēt mazās skolas un tur realizēto sākumizglītību pēc iespējas tuvāk mājām?
- vai Latvijas pagastu pastāvēšanas vārdā, mazās skolas nav iespējams pārvērst par lielāku skolu filiālēm, vienlaikus samazinot skolvadības administratīvās izmaksas un optimizējot esošos pedagogu resursus darbam apvienotās klasēs, kā arī pieļaujot iespēju šo skolu telpās izvietot bērnudārzus?
- vai bez nopietnas pedagogu diskusijas ir veicamas kārtējās nepārdomātās un neizdiskutētas skolu pārvaldības un izglītības pakāpju reformas, kas skar kā bērnu dārzus un 5 – 6 gadīgo bērnu izglītību, tā augstskolas un viņu neattaisnoto autonomiju?
- vai bez pazīmju kopuma noteikšanas, kas ļauj sākumskolu nodalīt no pamatskolas, pamatskolu no vidusskolas, bet vidusskolu no ģimnāzijas, ir iespējams noteikt pārdomātu, sabiedrībai lietderīgu un izprotamu izglītības pakāpju pēctecīgumu?
- kas ietverams konkrētās pakāpes un veida izglītības programmās un kādas ir eksakto un humanitāro priekšmetu bloku proporcijas tajās?
- vai pieļaujama prakse, ka vispārējā un profesionālā izglītība arī turpmāk turpina pastāvēt un attīstīties savrupi, bez jebkādam mijattiecībām un mijiedarbes?

Vai nav pienācis laiks:

- nošķirt jēdzienu trīs, četru vai sešu gadu sākumskola jeb 6 gadīga pamatskola?
- atgriezties pie 11 klašu vidusskolas, liekot bērniem nevis no 6 gadiem doties skolā, bet nonākot pie tā, sākumskolas programmas pirmo posmu (tāpat kā agrāk, kad bērni bija vispusīgi attīstīti) realizējot 3 gadus?
- atgriezties pie profesionālajām programmām arodvidusskolās un nīdētās klasiskās izglītības virziena ģimnāziju programmās?
- noteikt, ka „izvilktu” pamatskolēnu masai valstī jāveido profesionālās skolas ar atbilstīga līmeņa programmu un prasībām?
- atjaunot obligāto vidējo izglītību?
- noteikt, ka pamata profesionālo izglītību var iegūt arodskolās, amatskolās, bet vidējo profesionālo izglītību – tehnikumos un profesionālajās vidusskolās?

- noteikt, ka pilntiesīgu bakalaura izglītību var iegūt kā augstskolās un akadēmijās, tā koledžās?
- noteikt, ka akadēmisko maģistra izglītību var iegūt tikai universitātēs, bet profesionālo maģistra izglītību – augstskolās un akadēmijās?
- atzīt, ka pedagogam ķeksīša dēļ nav jāapmeklē IZM saskaņotie pedagogu tālākizglītības kursi, kuros tās ierēdņi 3 gadus pēc kārtas stāsta vienu un to pašu, pie tam no pedagoga praktiskā darba visai attālinātu teoriju?

2. Latvijas izglītības sistēmas īstenošana pārvaldes un atbalsta struktūrās

Ikviena kaut cik maz saprātīgs sabiedrības loceklis saprot – tikai caur garīgu, latviskā dzīves ziņā un vērtībās sakņotu kvalitatīvu izglītību var pastāvēt valsts ko mēs saucam par Latviju. Tāpēc ir pienācis laiks izlemt – **kā mūsu valstī būs būt – atstāt ierēdņus jeb tomēr skolas?**

A. Melnis (JL) kopā ar citiem IZM ierēdņiem ir satraucies par mazo skolēnu skaitu uz vienu pedagogu. Taču nezina kāpēc viņu nesatrauc skolēnu skaits uz vienu ierēdņi?

Starptautiskais Valūtas fonds norāda uz Latvijas izglītības izmaksu neefektivitāti, taču savos aprēķinos tas ietver ne tikai pārmērīgi lielo administratīvo štatu skolās, bet arī nenormāli lielās ierēdņu algas, piemaksas, mobilo tālrunu, transporta un neefektīvās darbības vai bezdarbības izmaksas. Tieši tāpēc mums sabiedrībā netiek izpausti salīdzinošie dati par to, cik daudz naudas uz vienu audzēkni tiek tērēts skolām un pedagogu algām, bet cik ierēdniecības aparāta uzturēšanai. Tieši ierēdniecības samazināšana, pie tam nevis par 10 vai 20 %, bet gan par 90 vai 80 % mums vispirms ļautu iekonomēt līdzekļus skolām un pedagogu algām. Tad arī mums, tāpat kā Austrijā, Francijā, Šveicē un citur kalnainajā Eiropas daļā, būtu iespējams uzturēt skolas pat ar astoņiem audzēkņiem.

Kas veido LR izglītības politiku? Protams, ka politiķi un valdība ar ierēdņu korpusu, izdodot likumus, noteikumus, instrukcijas un citas normatīvās pamācības jeb aktus? Tik tālu būtu viss skaidrs. Taču vai šīs valstiskās programmas – likumi ietver pedagoģisko attiecību, interešu, rīcības brīvības un atbildības daudzpakāpju prasības? Un kādas raudzes politiķi un ierēdņi veido šīs programmas?

Fakti un novērojumi liecina, ka mūsu valstī likumus neraksta pieredzējuši teorētiķi un praktiķi no dzīves. Likumus neraksta cilvēki cilvēkiem un neraksta tādus, kurus vispār iespējams ievērot darbībā. Tos samākslotā, bieži vien pašiem ierēdņiem nesaprotamā, valodā samunsturē vai nu valdošai koalīcijai piederošie 2. – 3. kursa studenti bez elementāras dzīves prakses, kuri atļaujas zaimot valsts simboliku, metot miskastēs valsts karogus, vai arī pedagoģijas praksei visai attālināti ierēdņi. Tas savukārt izslēdz iespēju, ka likumi sevī ietver kaut elementārus pedagoģijas

amatprincipus. Un te nu jājautā kā vārdā šiem cilvēkiem dotas tiesības izdot šos likumus? **Vai valdībai izglītība un audzināts cilvēks ir prioritāte?**

Nē, izglītība un kultūra nav pie varas esošo pārstāvju prioritāte, pie tam jau kopš 2. Tautas frontes kongresa laikiem, jo tas radītu konkurentus – sirds gudrus cilvēkus, kas varētu apdraudēt pie varas izrāvušos cilvēku eksistenci. Tāpēc bailēs no apdraudētības, zemāko instinktu sargāti, viņi neattīsta konkurenci, kuru paši gan vārdos sludina. Tāpēc arī ilgstoši tiek dots gaužām nepietiekams finansējums izglītībai un zinātnei, jo tad viņi ir pilnīgi droši, ka programmas, kuras nefinansē, neattīstās un nīkuļo.

„Vāja valdība nespēj pieņemt spēcīgus lēmumus,” atzīst K. Šadurskis (PS) [17.] Tieši tāpēc arī vāji ministri nespēj pieņemt skolotājiem derīgus lēmumus nu jau vairāk kā 18 gadu garumā.

IZM sistēmiskās pieejas un pedagoģisko procesu izpratnes trūkums rada nepietiekami kvalitatīvu rīcības koordināciju un sadarbību starp ministrijas departamentiem, aģentūrām un padotības iestādēm, kā rezultātā ne skolotājiem, ne sabiedrībai nav iespējams izprast ierēdņu rīcību un vēlmi visu standartizēt, par izvēlēto līdzekļu piemērotību valsts izglītības politikas neskaidri definētajam mērķim nemaz nerunājot. Kontroles un vērtējuma mehānisms IZM izpratnē balstās nevis uz skolu prakses analīzi, bet vienīgi uz atskaitēm ar n – to veidlapu aizpildīšanu.

Tāpēc arī pieaug ierēdņu skaits, no kuriem katrs labi, ja pārauga 1/200 daļu no visiem saražotajiem dokumentiem. Toties „brīvajos brīžos”, lai attaisnotu savu eksistenci, viņi ir motivēti piedomāt vēl klāt pa kādam dokumentam, jo tādejādi ir iespējams attaisnot savu eksistenci un pierādīt nepieciešamību pēc papildus spēkiem ierēdniecības korpusā no jauna saražoto dokumentu pārraudzīšanai.

Bet ko lai dara skolas direktors, pedagogs, uzņēmējs, kuriem šie dokumenti un normatīvie akti velītī? Pa kuru laiku, lai viņš tos visus apgūst un iegaumē? Un pats interesantākais, ka arī paši ministri, savā īsajā viesošanās laikā (pēdējo 18 gadu laikā IZM vien bijuši 14 ministri, no kuriem 4 nav strādājuši pat ilgāk par gadu) nespēj tos ne atcerēties, ne apgūt. Tāpēc ministri regulāri izvairās no nokļūšanas pedagogu vidē un no sarunas ar daudz zinošākajiem kolēģiem „aci pret aci”, sūtot uz skolotāju sanāksmēm tikpat nezinošos ierēdņus.

„Vajag biežāk mainīt ministru piederību kādai ministrijai,” saka valsts prezidents Valdis Zatlers TV raidījumā „100. pants” 2009. gada 26. februārī. Bet kur tad vēl biežāk? 41 Izglītības ministrs 90 gadu laikā!

Kontroles funkcijas, gluži kā Latvijas brīvvalsts gados, IZM ir nodevusi Izglītības valsts inspekcijas (IVI) pārziņā. Atšķirība vienīgi tā, ka brīvvalsts gados inspektora vārds skanēja bezgala lepni. To skaitliski bija maz un tie bija tautā cienīti. Viņi bija padomdevēji, kuru kalendārs nereti

bija aizpildīts pat gadu uz priekšu, gluži kā mūsu pasaules slavu ieguvušajiem māksliniekiem, jo visas skolas vēlējās uz klausīt viņu labestīgos padomus.

Diemžēl šodien cilvēki, kurus saucam par inspektoriem, ar savu darbību atgādina laikus, kad kāda lielvalsts ar savas inspektūras palīdzību centās pārkrievot latviešus. Inspektūra ar skolas direktoru starpniecību cenšas pedagogus iebiedēt, lai panāktu bezierunu pakļaušanos normatīvo aktu bezjēdzīgajām prasībām, tādejādi izskaužot izglītības sistēmā un skolās radošo garu.

Pedagogi atzīst, ka jūtas iebiedēti. Viņi baidās no pārbaudēm, no priekšniecības, no kolēģiem, no vecāku sūdzībām, no patiesības, paši no sevis un visbeidzot arī no audzēkņa. Šis iebiedētais skolotājs tālāk cenšas iebiedēt skolēnus klasē. Savukārt iebiedētais deputāts, kas ir izmisis par savu ādu tautas priekšā, cenšas iebiedēt tautu un katrs to dara kā māc. Tāpēc pedagogi iekšēji ir gaužām nebrīvi un runā kā padomju laikos – vien vēlamo patiesību.

No skolas dzīves attālināto, visai zemas raudzes funkcionāru armija inspektora vārdam piešķirušī nievājuma izteiksmi, jo šie cilvēki nav gatavi dzīvei noderīgu padomu sniegšanai un lielākoties tikai traucē skolas darbu. Tāpēc viņus skolās redz labāk ejam, nekā nākam. Taču pats sliktākais ir tas, ka viņi paši šo attieksmi nejūt! Vai arī izliekas nejūtam?

Inspektoru pienākums būtu nodrošināt, lai jaunas idejas tiktu ieviestas dzīvē, tādejādi pildot instruktora – metodiķa pienākumus. Tāpēc darbam inspekcijā būtu jāvirza sirds gudrus un labi izglītotus cilvēkus ar skolas administratora darba pieredzi ne mazāk par 10 gadiem un ne pēc partiju vai ģimenisko saišu piederības.

Arī ar licencēšanas un akreditācijas procesu IZM nebūt nenodrošina objektīvus kontroles rezultātus un loģiskus secinājumus par vērtēto. No tā arī sankcijas, kas pedagogiem un sabiedrībai paliek neizprastas, jo netiek vērstas uz pārraugāmo izglītības programmu atbalstu vai aizliegumu.

Par kādu izglītības programmu licencēšanas vai akreditācijas kvalitāti var būt runa, ja:

- vispārējās izglītības programmu licencēšanas komisija 4 mēnešu laikā izskata un pieņem lēmumus par 512 programmu licencēšanu, t.i. – mēnesī vidēji 128 lēmumi, bet dienā –6 lēmumi;
- visos akreditācijas dokumentos lasāmas vienas un tās pašas vispārīgās, bezpersoniskās un nevienam neko neizsakošās vienādās frāzes;
- arvien nav izstrādāta kārtība, kā tiek uzraudzīta akreditācijas gaitā izteikto rekomendāciju ieviešana, bet izglītības iestāde, kurai ir bijis zems akreditācijas vērtējums, par trūkumu formālu novēršanu sāk domāt tikai pēc vairākiem gadiem – gatavojoties jau nākamajai akreditācijai.

Licencēšanas procesa bezjēdzību apliecina arī IZM Augstākās izglītības departamenta direktore Gita Rēvalde, skaidrojot, ka licences izsniegšana ir tikai formāls darbs, kur programmas

saturs vispār netiek vērtēts, uzsverot, ka „mēs esam tikai ierēdņi un pārbaudām, vai ir iesniegti vajadzīgie dokumenti.” [14., 6.]

Mācību un audzināšanas darbu izglītības iestādēs vajag vērtēt pēc satura un būtības, taču tam nepieciešama metodika, kritēriji un ar pedagoģisko izpratni apveltīti eksperti, kuriem ir strikta izpratne par procesu, kuru viņi vērtē.

Ja atceramies, tad iesākumā ar akreditāciju bija iecerēts likt skolai domāt par to izglītības līmeni, kādu tā spēj sasniegt, un mēģināt savā darbā kaut ko uzlabot. Pēc tam ierēdņi saprata, ka skolu darba kvalitātes līmeni šādi paaugstināt nevar. Tāpēc šo procedūru sāka uzskatīt par papīru sakārtošanu, kas skolu administrācijas „izkalpošanās vēlmes dēļ” pārvērtās papīru ražošanā – pēc principa, jo vairāk, jo labāk. Tā nu licencēšanas un akreditācijas process ir pārvērsts par darbu ar dokumentiem, kam nav nekāda sakara ar mācību un audzināšanas kvalitāti. Rezultāti tiek noteikti kvantitatīvos, nevis kvalitatīvos rādītājos. Pie tam visas skolas ir akreditētas, jo neakreditēt jau tās nemaz nedrīkst.

„Brīnišķīga stunda!” iesaucas kāda pārbaudītāja, „Taču pēc vērtēšanas lapas iznāk viena vienīga „0”. Ko darīt?” Atbildē tā arī uzrakstīt: „Izcils pedagoga darbs nav novērtējams pēc šiem IZM ierēdņu izstrādātajiem kritērijiem.” Taču tādā gadījumā šī vērtētāja paliktu bez darba, bet viņas ģimene bez tik ierastajiem papilddienākumiem, jo par kaut vai vismazāko iebilžu izteikšanu, var pieņemt vēl zemākas raudzes darbinieku.

Skolotājs nav vērtējams pēc papīriem, bet gan pēc spējām strādāt klasē. Nepieciešamie plāni un metodiskie līdzekļi ir domāti pedagogu darbam, nevis pārbaudēm! Tāpēc te būtu vietā atgādināt, ka ierēdņu sagatavotajos pedagoģiskajos krājumos publicētie pedagogu materiāli, kas nenoliedzami vajadzīgi ikdienas darbam, ir aizsargājami ar autortiesībām, un tādēļ nav skolās vienkārši savācamī un pārcitējami bez pedagogu piekrišanas un tiem pienākošās autoratlīdzības izmaksas.

Šodien akreditācija tāda spēle vien ir, pie tam ar zemas klases raudzes ekspertu līdzdarbošanos un visai dārga. Tāpēc, manuprāt, būtu lietderīgi akreditācijas procesu attiecināt tikai uz pašu izglītības iestādi, nevis tās realizētajām programmām, bet turpmākajos 2 – 3 krīzes gados atteikties no tās pavisam. Tas ļautu mums iekonomēt līdzekļus skolām un pedagogu algu saglabāšanai.

Pedagogi īsteno tiešo darbu skolā, bet ir zemāk novērtēti, nekā viņu pārraudzītāji, pārbaudītāji un citi pārvaldnieki. Taču arī pedagogam, kā ikvienam cilvēkam, ir nepieciešams darba novērtējums un pašapziņai valstiski piešķirta profesionālās meistarības pakāpe (līmenis), ar tam atbilstošu atalgojumu. Šodien pedagogu novērtējums Latvijā tiek izteikts ar algu, kas piešķirta pēc saņemtā diploma, nepārsniedzot divas apkopēju likmes, un kam nav nekāda sakara ar pedagoga

profesionālo meistarību. Absurds, kurš ar to pašu atceļ jebkādu vajadzību pēc konkurences, sekmējot vien cilvēku aizplūšanu no skolām.

Vai šobrīd skolās vēl ir personības, par kurām varam teikt – jā, viņi ir savā vietā un domā par izglītības attīstību kopumā? Noteikti, bet izglītības sistēma ierobežo šādu personību izpaušanos. Šī problēma sākas ar to, ka par ministru ieliek neprofesionāli jeb cilvēku, kurš ir visai attālināts no jomas, kuru pārrauga, pie tam vēl tādu, kurš nesaprot, ka viņa panākumu atslēga ir profesionāli un kompetenti padomdevēji, nevis truls galms.

Diemžēl mūsu ministriem nepatīk, ja cits arī, ko zina un nedod Dievs – vairāk par viņu! Tā ir tāda kā sērga, ka izplatās no ministrijas līdz pat skolām. Ir pedagogi, kuri saka: „Es šādā skolā vairs strādāt nevaru!” Un aiziet arī no tās. Rezultātā kā no ministrijas, tā no augstskolas un skolas aiziet labākie. Turpretim „sēdētāji – kā parasti – sēž.” [4., 14.]

Tā vietā, lai IZM organizētu pedagogu profesionālās kvalifikācijas vērtēšanu, jo citādi pastāv risks, ka skolās māca pedagogi ar zemu profesionālo kvalifikāciju, bet skolēni iegūst nekvalitatīvu izglītību, T. Kože (ZZS) TV raidījumā „100. pants” 2009. gada 2. aprīlī paziņo: „Lai skolotājs strādā mierīgi! .. Mēs tagad nevienu neaiztiksim, jo ir krīze”. Te, protams, gribas iesaukties: „Paldies Dievam, ka ir krīze, jo citādi dažādi pārbaudītāji jūs, skolotāji, trenkātu ne pa jokam!

Pedagoga pašcieņas veidošanai, vēlmes radīšanai turpināt strādāt izglītības sistēmā un nemitīgai pilnveidei ir tikai viens risinājums – pedagogu ranžēšana piecos līmeņos, kas zinātniski atzīta par visefektīvāko darba motivācijas dzenuli ikvienā profesijā. Te būtu nepieciešams atgriezties pie kādreiz jau realizētās pedagogu vēlēšanas amatos (sava veida sertificēšanas), kad, piemēram, 1911. gadā uz otrā skolotāja vietu vien bija 28 kandidāti.

Pašlaik ļoti izkropļotā veidā pedagogu vēlēšanas saglabājušās vien augstskolās, kur tām visai maz sakara ar mācību spēka darba kvalitātes novērtējumu. Ja skolās pedagogi ir mazāk vai vairāk pakļauti akceptējamai, dokumentāli fiksētai nosacījumu gūzmai – kas ko drīkst mācīt, tad augstskolā šādu nosacījumu nav. Ikviens var mācīt jebko, ja tikai ir maģistra grāds un kāds atbalstītājs administrācijas struktūrā. Tieši tāpēc tiesnesis var mācīt komunikāciju, angļu valodas speciālists filozofiju, žurnālists ekonomiku, ekonomists saziņu, bet lauksaimniecības speciālists – oratora mākslu. Un tas viss tiek legalizēts jau pieminētās degradējošās studiju programmu akreditācijas procesā.

Tātad, kā šo jautājumu sakārtot? Un atbilde atkal ir gaužām vienkārša. Tam nepieciešami kritēriji, kurus izstrādātu paši pedagogi. Tāpēc, pirms mēs paši neesam izstrādājuši sistēmu, kura ļautu pēc konkrētiem kritērijiem piešķirt attiecīgo kvalifikācijas līmeni, šādas vēlēšanas amatos nekādā gadījumā nav uzsākamās. Piemēram, Austrijā kvalifikācijas komisija izskata nepieciešamos

dokumentus bez paša pedagoga klātbūtnes un bez nepieciešamības pielāgot noteikumus kādam konkrētam cilvēkam.

No savas puses pedagoga darba samaksas jautājuma sakārtošanai un diskusiju uzsākšanai par pedagogu profesionālās kompetences līmeņiem un rādītājiem varu piedāvāt šādus ierosinājumus:

4. tab. Pedagogu profesionālās kompetences līmeņi un rādītāji.

Līmeņi:		Rādītāji
I	JAUNS DARBINIEKS – Skolotāja palīgs (jaunākais skolotājs, otrais skolotājs u.tml.)	Mācās likumus, kurus var izmantot darbībā
		Izprot atsevišķus faktus, taču vēl nesaredz pretrunas un problēmu saistību
		Apguvis elementāras profesionālās normas un pilnveido tās sadarbība ar pieredzes bagātākiem kolēģiem
II	SEKMĪGS DARBINIEKS – Skolotājs	Saskata likumus un komponentus no iepriekšējām situācijām
		Ir vismaz divu gadu pieredze profesijā
		Spējīgs darboties zināmās situācijās un ir uz ražīgu darbu orientēts
III	RADOŠS DARBINIEKS – Vecākais skolotājs	Darbā nevadās no likumiem un norādījumiem, jūt aicinājumu atdot savu enerģiju kopīgai sadarbībai
		Novērtē situāciju, izlemj ko un kā darīt analizējot
		Darbība notiek pēc plāna, kas jau ir sistēma
IV	PIEREDZES BAGĀTS DARBINIEKS – Metodiķis	Pārņemts ar problēmas risinājumu
		Intuitīvi izprot lietas, bet arvien turpina analizēt situāciju
		Intuīcija balstīta uz sadarbības pieredzi ar citiem kolēģiem
V	RADOŠS PAŠPIEREDZES BAGĀTS DARBINIEKS – Tautskolotājs	Zināšanas kā vērtība ir kļuvušas par daļu no personības, kuras pats nemitīgi papildina.
		Spējīgs darboties intuitīvi bez analīzes rīcības brīdī, taču spēj izvērtēt savu darbību kritiski
		Sadarbība ir daudzpusīga, jo problēmu risināšanas ceļus redz kā savu ieguldījumu visu kopīgu problēmu risināšanā

Pedagogiem, izstrādājot profesionālās meistarības raksturojumus, vienlaikus būtu nepieciešams noteikt, ka IZM departamentos un aģentūrās nav vajadzīgi ne 1. kursu studenti, ne zinātņu doktori, tajos ir vajadzīgi 4. līmeņa pieredzes bagāti skolotāji. Turpretim, politiķu uzdevums, tad būtu vien noteikt, cik minimālo algu vērts ir katrs kvalifikācijas līmenis.

Pie šādas kvalifikācijai atbilstīgas un korekti noteiktas samaksas pedagogs, tāpat kā ikviens valsts ierēdnis saņemtu savai izglītībai, kvalifikācijai un slodzei atbilstošu algu, bez mistiskajām piemaksām, kuras sadala slēgtos kabinetos. Tad pedagogs, līdzīgi citiem sabiedrības pārstāvjiem civilizētajā Eiropā, spētu strādāt LR Darba likumā noteikto nedēļas darba laiku – 40 stundas nedēļā. Austrijā un Vācijā esmu pārliecinājies, ka skolotājs tāpat kā ikviens cits valsts darbinieks skolā pavada noteiktās 8 stundas, kurās ir iekļautas viņa kontaktstundas, darbu labošana, kontroldarbu un pārbaudes darbu veidošana u.c. pienākumi.

Taču, lai skolotājs būtu spējīgs skolā morāli un garīgi pavadīt šo pilno darba dienu, viņam jārada arī atbilstoši darba apstākļi, jādod iespēja pacelt galvu no atskaitēm un paraudzīties uz skolēniem, uz savu pagastu, apriņķi un novada kultūras tradīcijām. Novērtēts pedagogs darīs pilnīgi visu, kas ietilps viņa pienākumos, neatkarīgi no mācāmā priekšmeta nosaukuma vai satura. Tādejādi netiktu sarīdīta sabiedrība pret pedagogu un paši pedagogi savā starpā. Audzēkņi būtu apmierināti, jo īstenie un savā darbā novērtētie pedagogi atkal iemācītos tā pa īstam, no sirds priecāties un bēdāties, kļūtu azartiski līksmi un enerģijas pārpilni, jo nebūtu garīgi un fiziski izdeguši.

Izglītības sistēmu veido IZM. Ministrija ir atkarīga no Koalīcijas. Koalīcija no partijām, bet partijas no tautas balsīm (t.sk. arī pedagogu). Savukārt šis balsis ir atkarīgas no zināšanām un tā nu mēs riņķojam pa apburto loku. Kā no tā ārā tikt? Pavisam vienkārši – tie, kas zina īstenību – tie lai to atklāj nesavtīgi tādu, kāda tā ir. Jo vairāk tauta zinās – kādā sistēmā mēs dzīvojam – jo labāk. [22.]

Viens no pedagoģiskās trīsvienības (skolotājs ↔ skolēns ↔ mācību saturs) aspektiem atrodas IZM Izglītības satura un eksaminācijas centra (ISEC) pārziņā. Pedagogs māca konkrētu priekšmetu un viņam ir tiesības izstrādāt tā programmu, taču ierēdņi nav spējīgi saprast programmas saturu, jo īpaši ja teikumos iekļauto vārdu secība nesakrīt ar IZM izstrādāto paraugprogrammu. Neziņošais ierēdnis baidās pielaist kļūdu un tāpēc noved skolas vadību un pedagogus tik tālu, ka tie „mīļā miera labad” nolemj programmas pārrakstīt ar datotprogrammas komandu Copy un Paste palīdzību.

Problēmas ieskatam neliels piemērs mācību satura veidošanai skolu programmā.

Vai bez dziedāšanas (dvēseles izteikšanas stāvokļa), kas kā priekšmets nomainīts pret Mūzikas mācību, var notikt harmoniska personības attīstība? Pie tam gandrīz neviens, ja viņš paralēli kaut kur vēl nav mācījies mūziku, šīs mācības rezultātā notis nepazīst. Un vai maz notis ir jāpazīst, lai no dzirdes mājas viesībās spēlētu vijoli vai piedziedātu 2. vai 3. balsi, kā to mācēja darīt mūsu senči?

Kopā ar fakultatīvajām stundām, parastajā skolā mūzikai vai kādam citam mākslas veidam (pēc bērna izvēles) vajadzētu atvēlēt vismaz 6 stundas nedēļā. Un vai tas ir neiespējami, ja tikai mēs to gribam ieviest? Lūk, tieši šādā veidā skolēnu priekšstats par pasauli nebūtu tik sadrumstaloti haotisks kā tas ir pašreiz.

Mācību saturu palīdz veidot mācību grāmatas. Pašlaik piedāvātās diemžēl lielākoties neiztur kritiku ne kvalitātes, ne cenas ziņā. Tāpēc – vai nebūtu pienācis laiks valstī ieviest vienotas mācību grāmatas visās skolās, kas vienlaikus nodrošinātu arī vienotu prasību izpildi? Vecākiem, kuru ģimenē ir vairāki bērni, katram bērnam vai vienam un tam pašam bērnam pārejot no vienas skolas uz otru, nevajadzētu pirkt citu grāmatu. Valsts varētu droši sekot līdzi izglītības kvalitātei katrā

skolā, zinot, ka skolēni tiks sagatavoti daudz maz vienādā līmenī, atšķirībā no šī brīža situācijas, kad zināšanu līmeņu sadalījums pa skolām ir tik ļoti atšķirīgs.

Noteikto pamatprasību skaits ikviena mācību priekšmetu apgūvē skolās ir tik liels, ka pedagogiem neatliek laika regulārai un pēctecīgai zināšanu atkārtošanai, bet bērniem rodas nevajadzīga psiholoģiska pārslodze. Tā mēs no vienas puses dzirdam skolotājus iestājamies par programmu pārblīvētību, bet no otras puses esam liecinieki tam, ka skolās regulāri nenotiek stundas: kā skolotāju trūkuma un skolotāju semināru, tā ekskursiju u.c. ar mācībām nesaistītu pasākumu dēļ. Kā gan lai vecāki izprot pedagogu problēmas, kuriem tiešais mācību darbs aizņem vien pusi valstī noteiktā darba laika (21 stundu no 40), pie tam tikai astoņus mēnešus gadā?

IZM ierēdnis A. Melnis (JL) ierosina apsvērt iespēju pagarināt mācību gadu par vienu mēnesi, kurā skolēniem tiktu rīkotas ekskursijas uz muzejiem, augstskolām, zinātniskajiem institūtiem, profesionālās izglītības iestādēm, uzņēmumiem u.tml., nesekmīgie iespētu kārtot savus parādus utt. Taču arī šādā piedāvājumā neskaidrā ir pārpārēm.

Ja jau visiem skolēniem, kā norāda A. Melnis (JL), šajā mēnesī rīkos ekskursijas, tad pa kuru laiku nesekmīgie kārtos savus parādus? Varu viņam piekrist, ka patreizējās divas nedēļas vasarā ir pārāk īss laiks, lai skolēns, kurš ir bijis nesekmīgs veselu gadu, pēkšņi kļūtu sekmīgs. Bet varbūt skolēni varētu parādus labot jau savlaicīgi – brīvlaikos, kas kopumā arī sastāda ceturto, no mācībām brīvo mēnesi mācību gada laikā? Vai šī viena mēneša laikā (šķiet domāts jūnijs) augstskolas un profesionālās izglītības iestādes maz būs gatavas uzņemt masveidā viesus no skolām? Vai skolotājiem nav jālabo šajā laikā pamatskolas un vidusskolas absolventu darbi un jārīko izlaidumi? Vai gan prātīgāk nebūtu šo mēnesi veltīt metodisko līdzekļu izstrādei un pedagogiem tik ļoti nepieciešamās profesionālās pilnveides organizēšanai, kas faktiski, netraucējot ierastos mācību plānus, iespējama vienīgi vasarā? **Cik daudz neatbildēta!!!**

Tieši neatbildētie jautājumi mūs dara piesardzīgus. Vai tikai tā atkal nav kārtējā ministrijas ierēdņu darbības falsifikācija, kas visai attālināta no prakses?

Kā norāda VK, tad IZM arvien vēl nenodrošina standartam atbilstošu mācību līdzekļu izstrādi, izvērtēšanu un neorganizē valsts pasūtījumu to izdošanai. [13.] Taču tieši IZM būtu jāizsludina konkurss uz mācību grāmatu katrā priekšmetā. Tā ietvaros kompetentai komisijai, kuru izveidotu paši skolotāji no zinošākajiem kolēģiem, vajadzētu vērtēt iesniegtos manuskriptus kā no valsts noteikto prasību, tā metodiskās kvalitātes viedokļa. Pēc tam IZM būtu jāizsludina labas pārraudzības nosacījumiem atbilstošs konkurss par to, kura izdevniecība šīs grāmatas izdos viskvalitatīvāk un finansiāli visizdevīgāk.

Diemžēl pašreizējiem „ekspertiem” nav izdevies izvēlēties mācību grāmatas, kas būtu sprotamas skolēniem. Atbalstot izdevējus, mēs griežam un līmējam no burtnīcas grāmatā. Vai tas

attīsta domāšanu – šaubos, bet nevīžību un necieņu pret grāmatu noteikti, kas ir viens no audzināšanas aspektiem.

Nosakot, ka mācību grāmata ir obligātais minimums, pēc kura jāpamāca skolēni visā valstī, un vienlaikus atļaujot skolām izmantot visdažādāko papildus literatūru, kas nebūtu obligāta, bet ļautu iegūt papildus zināšanas konkrētajā priekšmetā, tiktu atgriezta ierastā lietu kārtība mācību satura sekmīgai apguvei. Daudz izdales materiālu varētu veidot un kopēt arī paši skolotāji.

Atbalstīsim grāmatu pieejamību, bet neatbalstīsim sliktu mācību grāmatu iegādi un nemudināsim to darīt mūsu audzēkņiem, lai nenonāktu tādā absurdā situācijā kā ar Rūdolfu Blaumaņa „Velniņiem”, kad bērns ierodas skolā ar Arvīda Jēgera skaisti ilustrēto 1968. gada izdevumu un saņem piezīmi, jo skolotāja (lpp. numerācijas nesakritības dēļ) nevar strādāt, ja visa klase nav iegādājusies kvalitātes ziņā ne tuvu stāvošo fragmentāro darbu izlasi. Tāpat nesamērīgam radošumam nevajadzētu izpausties arī grāmatu un burtnīcu formātā. Tās tomēr būtu samērojams ar bērna plaukstu un skolas sola lielumu, kā arī somas ietilpību.

Pats absurdākais ir tas, ka IZM veidotajam mācību saturam ir visai maz saistības ar centralizēto eksāmenu saturu, kā rezultātā zūd ne tikai uzticība mācību saturam, bet arī krītas izglītības kvalitāte. Tas savukārt mudina uz domām, kāds gan sabiedrībai labums ISEC?

Nevienam jau vairs nav noslēpums, ka tajā netiek:

- nodrošināta „Prasību valsts pārbaudes darba satura veidošanai” izpilde, kā rezultātā sabiedrībai un pašiem skolotājiem nav iespējams pārliecināties par valsts pārbaudes darbu saturu veidojošo cilvēku kvalifikāciju un darba pieredzi;
- noteikti piemērojami kritēriji, lai sabalansētu optimālo valsts pārbaudes darbā iekļaujamo uzdevumu apjomu;
- paredzēts, ka skolēniem ar mācīšanās traucējumiem var piemērot speciālu valsts pārbaudes darbu izpildes kārtību (piemēram, viņi drīkst lietot palīglīdzekļus);
- nodrošināta iespēja pārliecināties, ka valsts pārbaudes darbu satura izstrādātājiem ir atbilstoša kvalifikācija un darba pieredze;
- aizliegta valsts pārbaudes darbu tapšana un tulkošana ārpus ISEC telpām, kā rezultātā pastāv informācijas noplūde un mūsu bērni ir dažkārt spiesti rakstīt darbus atkārtoti, taču „pie rokas pieķertie” ierēdņi turpina darbu IZM struktūrvienībās vai vēl labāk – tiek steidzīgi iecelti doktoru kārtā un nosūtīti uz LU topošo pedagogu morālo vērtību degradēšanai.

[13.; 20.]

Ja mēs būtu spējīgi uzticēties LR izglītību ieguvušam Skolotājam, kurš licencētā un akreditētā skolā, atestāciju ieguvuša direktora vadībā realizē licencētu un akreditētu programmu, tad sen jau varētu atteikties no ISEC ierēdņu neefektīvajiem pakalpojumiem.

Varbūt skolotājam beidzot pienācis laiks izsliet savu muguru un nedoties centralizēto darbu labošanas klejojumos ārpus savas skolas. Kas notiks? Studenti nebeigs skolu? Protams, ka nē! Taču sabiedrībā tā vismaz tiktu atgriezts Skolotāja profesijai piešķirtais statuss.

Izglītības sistēmu plāno un īsteno valsts pārvalde, bet ne pedagogiem, ne vecākiem šobrīd faktiski nav iespējas ko mainīt. Ir tikai tāda sistēma, kādu izveidojusi un par labu esam atzinusi visai neefektīvā valsts pārvalde, kura izglītības sistēmā veicina nepamatotu un haotisku izmaiņu ieviešanu, lai nepieļautu augstvērtīgas mācību sistēmas izveidi. Bet kāpēc gan izglītības iestāžu vadītājiem un pedagogiem būtu jāsamierinās ar šādu sistēmu arī turpmāk? Kurš kuru šai valstī māna?

IZM profesionālais līmenis ir zems, bet ierēdņu kvalifikācija zem katras kritikas. Viņi mīļājas uz vietas. Neviens nespēj atteikties no parādes pasākumiem, bet to nepārdomātie, nepārtraukti mainīgie paziņojumi (un ar tiem saistītā neprognozējamība) rada pedagogos un tālāk mūsu audzēkņos, vecākos un sabiedrībā kopumā nevajadzīgu spriedzi.

„Mēs esam pirmajā vietā ES [Eiropas Savienībā] ierēdņu skaita ziņā uz iedzīvotāju daudzumu. Es to būtu gatavs akceptēt, ja vien viņi būtu piedalījušies mūsu valsts tautsaimniecības attīstības prognozēšanā, mūsu interešu lobēšanā, ja viņi būtu paredzējuši ekonomikas stratēģiskās izmaiņas. Te runa ir par to, kā veidojas mūsu ierēdņu konglomerāts, kurš pat sevi apkalpot nespēj. Tas man atgādina ļoti vecu cilvēku, kurš pat uz labierīcībām nevar aiziet bez citu palīdzības.” Tā Ziedonis Čevers. [19.]

IZM neizprotot pamatprincipus, kas darbojas vai nedarbojas izglītības vidē, ir sagrāvusi izglītības sistēmu Latvijā. Izglītībā šobrīd nav ne sistēmiskuma, ne vienotas stratēģijas. Pedagogi gaida palīdzību no valsts, bet pretī saņem ministres un viņas ierēdņu augstprātību.

Latvijas pedagogi ir pārguruši no gadu desmitiem ilgušajām IZM koncepcijām, reformām, samudžinātajiem terminiem, bezjēdzīgi radītajiem likumdošanas aktiem un to apspriešanas. Tāpēc, lai nepieļautu šādu rīcību arī turpmāk, aicinu pedagogus pašiem ķerties pie Latvijas izglītības sistēmas sakārtošanas, uzsākot diskusijas un meklējot atbildes uz samilzušajiem jautājumiem. Vai tad mums nav pienācis pēdējais laiks:

- izlemt – uzturēt pārmērīgi lielo uzraugošo institūciju skaits, kuras dublē cita citu, un nesamērīgi lielos administratīvos štatus, jeb tomēr skolas?
- nodrošināt izglītības sistēmas finansējuma caurskatāmību?

- pārskatīt visus saražoto dokumentu apjomu, atbrīvojoties no formālas liekvārdības un nodrošinot skaidri formulētu un izprotamu jēdzienu lietojumu?
- publiski darītu zināmu to cilvēku vārdus, kas ir atbildīgi par ikviena dokumentu saturu un tur lietoto terminoloģiju un tās nozīmi?
- samazināt sīkumaino, kaitinošo, birokrātiski pašmērķīgo IZM kontroles mehānismu, samazinot ierēdņu skaitu aģentūrās un pašā ministrijā līdz 10% apjomam – 200 cilvēkiem, vienlaikus atceļot programmu akreditāciju un iestāžu vadītāju atestāciju?
- ieviest pedagoga darba novērtēšanai un pašapziņas atjaunošanai valsts atzītas Pedagogu profesionālās meistarības pakāpes ar tam atbilstošu atalgojumu?
- atzīt, ka ar nesaskaņotu mācību programmu, grāmatu un līdzekļu palīdzību nav veicama pāreja no vienas izglītības pakāpes uz otru, pie tam visa mūža garumā?
- atzīt – ja audzēkņu mājās veiktajam darbam vairs nav adekvāta vērtējuma, tad viņš ārpus izglītības iestādes mācīties pat negrasās?
- atzīt, ka mācību sasniegumu līmeņa atbilstību mācību priekšmeta saturam, programmai un vērtēšanas kritērijiem konkrētā klasē ir tiesīgs noteikt pats mācību priekšmeta pedagogs?
- IZM noteikt kritērijus, pēc kuriem pedagogiem spriest par audzēkņa mācību sasniegumiem un novērtēt tos atbilstoši 10 (vai vēl labāk 5 ballu skalai, jo pamatskolā attiecīgi skolēnu spējām un prasmēm tā augstāka vispār nav vajadzīga)?
- saprast, ka radošās spējas vispār nevar novērtēt pēc ballu skalas, jo tādējādi netiek veicināta to cilvēku radošo spēju attīstība, kuru akadēmiskie sasniegumi ir vidējā līmenī?
- izbeigt normatīvajos aktos iedibināto, bet praksē nerealizējamo vēlmi summēt vērtējumus „ieskaitīts/ neieskaitīts” ar vērtējumiem atzīmēs, apzinoties, ka matemātiski tie ir nesummējami lielumi?
- atteikties no ISEC piedāvātajiem bezjēdzīgajiem audzēkņu standartizācijas mēģinājumiem, atgriežoties pie sistēmas – bez centralizētiem eksāmeņiem skolā, bet ar iestājeksaņēmiem augstskolās?
- izbeigt dīvaini interpretētās un ierēdņu organizētās olimpiādes un valsts konkursus, pēc kuriem dažas no skolām kļūst „nopelniem bagātas”, jo citām uz olimpiādēm vienkārši nav ko sūtīt?
- atzīt, ka diplomam jānodrošina iespēja jebkuras skolas direktoram, augstskolas rektoram vai darba devējam saprast, kāda ranga speciālists pie viņa ieradies?

3. Pedagogu profesionālo organizāciju devums

Skolotāju vēlme risināt savas profesijas aktuālākos jautājumus aizsākās jau 1843. gadā, kad Jānis Cimze, uzrunājot Vidzemes skolotāju semināra pirmos absolventus, teica, ka jādibina skolotāju sapulces, lai mēs nestāvētu vieni un nenonīktu savā pedagoģiskajā atšķirībā, tagad varētu teikt arī sabiedrības ignorancē. Skolotāju pulcēšanās Vidzemē, Kurzemē, Rīgas apriņķī un Rīgā (laika posmā no 1848. līdz 1873. g.) veicināja tautskolotāju organizēšanos, rosināja viņus uz pašizglītību, kopīgi atzīstot, ka darbs skolās nedos vajadzīgos rezultātus, ja latviešu tautskolotājiem nebūs pastāvīgi organizētas konferences.

Skolotāju kongresu sanākšana Latvijā vēsturiski akcentējas ar pirms vai pēc revolucionārām situācijām. Kā vēsta laikraksts „Latvijas Kareivis”, tad pirmais kongress notika 1874. g. 26. jūnijā Rīgā, tikai gadu pēc pirmajiem dziesmu svētkiem. Pēc tam skolotāju kongresi ir sasaukti 1905. g., 1917. g., 1920. g. un 1925. g. Pēc tā sauktā Kārļa Ulmaņa apvērsuma kongress notika 1936. g., bet Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) okupācijas gados notika seši skolotāju kongresi. Iepriekšējais kongress notika jau atjaunotajā Latvijas Republikā pirms 15 gadiem – 1994. g.

5. tab. Skolotāju kongresi Latvijā.

1.	1874. g. 26. jūnijā	Pirmais jaunlatviešu organizētais Latviešu skolotāju kongress
2.	1905. g. 10 – 14. novembrī	Pirmais jaunstrāvnieku Latviešu skolotāju kongress
3.	1917. g. 8 – 12. jūnijā	Pirmais Latviešu skolotāju kongress Tērbatā
4.	1920. g. 27. – 31. decembrī	Pirmais Latvijas skolotāju kongress suverenā Latvijā
5.	1925. g. 19. – 20. jūnijs	Latvijas Skolotāju kongress
6.	1936. g. 3. un 4. janvārī	Pirmais lielākais Latvijas skolotāju kongress
7.	1940. g. 1. – 2. septembrī	Latvijas PSR pirmais skolotāju kongress
8.	1957. g. 28. – 30. martam	Latvijas PSR I skolotāju kongress
9.	1960. g. 27. – 28. decembrī	Latvijas PSR II skolotāju kongress
10.	1968. g. 23. – 24. maijā	Latvijas PSR III skolotāju kongress
11.	1978. g. 24. – 25. maijā	Latvijas PSR IV skolotāju kongress
12.	1987. g. 24. – 25. aprīlī	Latvijas PSR V skolotāju kongress
13.	1994. g. 11. - 12. martā	Latvijas Republikas izglītības darbinieku kongress
14.	2009. g. 29. aprīlī	Latviešu skolotāju kongress „Izglītība un audzināšana Latvijas sabiedrībai”

Bieži vai reti šajos 135 gados skolotāji ir pulcējušies savos profesionālajos kongresos? Pavisam 14 reizes, t.i. vidēji ik pa 10 gadiem, pie tam ar ļoti latvisku iezīmi – 50 % gadījumos pieminot vārdu „pirmais”. Arī šoreiz mēs varētu to lietot, bet gaumes kanonu vadīti – atturējāties.

Lai labāk veiktu savu profesionālo darbu, skolotāji kopš 1898. gada centās apvienoties arī dažādās skolotāju biedrībās, kas tika veidotas pēc ļoti dažādiem principiem: teritoriālā, tautību, skolu u.c. Tās izdeva arī savus apkārtrakstus un žurnālus, kuros publicējās tā laika gaišākie prāti:

Rainis, Aspazija, Sudrabu Edžus, Vilis Pludons u.c. Biedrības, lai skolotāji celtu savu pedagoģisko meistarību, rīkoja arī priekšlasījumus un vasaras kursus.

Vēstures liecības norāda, ka jau kopš 1905. g. paralēli biedrībām pastāv Latvijas tautskolotāju savienība, kas iespējams sekmēja faktu, ka 1917. gada skolotāju kongress nodibināja Latvijas skolotāju savienību. Ņemot vērā to, ka galvenie kultūras sekmētāji ir bijuši un arī uz priekšu būs skolotāji un ka viņu darbs būs daudz sekmīgāks, ja viņi to izvedīs sistemātiski un metodiski, kongress atzina, ka visiem skolotājiem jāapvienojas vienā Latvijas skolotāju savienībā.

1923. g. 5. janvārī notika Latvijas Nacionālo Skolotāju savienības dibināšana, kura turpināja iepriekšējās savienības darbu. Līdztekus vasaras kursu organizēšanai, skolu muzeju uzturēšanai, tā izdeva žurnālu „Audzinātājs” un grāmatas, veidoja bibliotēkas. 1937. gadā savienībā bija apvienojušies vairāk kā 3000 biedru. Kad Saeima apsprieda ar izglītību saistītus likumprojektus, vienmēr klāt bija savienības pārstāvji. Kad Izglītības ministrija izstrādāja skolu programmas, cenzēja grāmatas, apspriedēs neiztrūka savienības deleģēto lietpratēju. Savienība organizēja skolotāju kongresus. Savienības darbību vadīja delegātu konference, kura pulcējās reizi gadā, padome 70 cilvēku sastāvā un valde 8 cilvēku sastāvā.

Īpaši atzīmējams ir fakts, ka nav bijusi neviena valdes sēde, kurā būtu izceļušās kādas jūtamas nesaskaņas. Latvijas Nacionālo Skolotāju savienības darbs bija saaudzis ar labāko latviešu skolotāju, pirmās tautas atmodas paaudzes ideālismu un darba principiem, un šos ideālus un darba principus viņi centās papildināt un tautā nest. Taču diemžēl pēc fašistiskā apvērsuma 1939. gada 15. augustā savienība un provinces skolotāju organizācijas tika likvidētas.

Pēc kara pedagogu biedrības nepastāvēja gandrīz 30 gadu. Iemesli ļoti vienkārši – visu cilvēku vietā lēmumus pieņēma tikai PSRS Komunistiskās partijas komitejas. 1973. gadā ar Latvijas PSR Ministru padomes lēmumu tomēr izdevās izveidot vienotu Pedagogu biedrību, kura par vienu no saviem uzdevumiem bija izvirzījusi celt pedagogu autoritāti, pilnveidojot viņu profesionālo sagatavotību. Arī tajā darbojās padome 77 cilvēku sastāvā, bet starplaikā tās darbu vadīja prezidijs 11 cilvēku sastāvā. Pedagogu biedrība pastāvēja līdz Latvijas tautas frontes nākšanai uz politiskās skatuves, kurai par šādu, tai brīdī jau no partijas žņaugiem brīvu organizāciju, nebija nekādas intereses.

Mūsu valsts nelaime ir tā, ka pie varas nāca zemas morāles cilvēki, kuri iemanījās sagrābt varu iekārtu maiņas un sabiedrības apjukuma brīdī, un kuri, vēl pašlaik esot pie varas, nav gatavi tai atbildībai, ko viņiem uzliek pienākums. Latvijas sabiedrība alkst kopšanas un rūpju, bet tas panākams tikai ar izglītību, kas attīsta nemaldīgi labu gribu un tikumiski skaidru domu, ar jaunu tikumisku politiku paaudzi, kurai būs pa spēkam iztīrīt pašreizējo valsts aparātu un no kuras tāpēc vairāk vai mazāk tomēr baidās pašreizējie politiķi.

Par atjaunotās LR ideoloģijas centru, tāpat kā PSRS laikos, arvien uzskatāms KP partijas gars, kurš šodien turpina pastāvēt dažādo, pie varas esošo politisko partiju ideoloģiskajā uzstādījumā. Ļeņiniskā mācība saka, ka politbirojā izlemtais pārējiem pieņemams bez liekām debatēm. Balsojumi it tikai aizsegs, lai slēptu faktu, ka faktiski tikai pati elite izlemj, kurš tai turpmāk piederēs. Tieši ar šādu Ļeņinisko tendenču tradīcijās sakņoto paņēmienu, arī pašlaik pie varas esošie bijušie kompartijas ideologi gan Saeimā un IZM, gan Rīgas Domē turpina kultivēt savu izredzētību un nevērību pret citu pilsoņu viedokļu nozīmīgumu.

Līdz ar to Ivara Ījaba izteiktais apgalvojums, ka Ļeņiniskā izpratne par politiskas partijas uzdevumiem un vēlamo darbības veidu ir veiksmīgi adaptējusies Latvijas postkomunistiskās demokrātijas apstākļos, ir apstiprinājies. [6., 12.] Taču uzstādītais jautājums par to "cik ilgi Latvija vēl varēs pastāvēt kā Ļeņinisma rēgu vajāta demokrātija?" paliek atklāts.

Sava, vēl neizvērtēta nozīme sabiedrības šķeltniecībā bijusi arī Sorosa fondam, kuram šķiet bijusi pa prātam sabiedrības sadrumstalošana n-tajās grupiņās. Ar nesamērīgu nevalstisko organizāciju skaita pieaugumu, sabiedrība tika saskaldīta pretrunīgās, izolētās, viens otru apkarojošās interešu grupās. Arī pedagogi nebija izņēmums. Viņu sadalīšanos veicināja A. Piebalgs, sekmējot neskaitāmu, līdz pat 5 – 6 cilvēku nelielu pedagogu asociāciju veidošanos.

„Tai pat laikā no „augšas” tika uzspiests „pilsoniskās sabiedrības” koncepts, kam ne ar pilsonisku attieksmi (pienesumu) pret valsti, ne ar sabiedrību (saskaldīšana) nekā kopīga nav, nav bijis un nevar būt. .. tas radīja vidi un iespējas legalizēties tam, kas nedrīkst eksistēt – pretdabiskajam, zemiskajam un amorālajam, zinot, ka šis pretdabiskais ar savu klātbūtni demoralizēs un atņems pretestību – protestu pret citās jomās esošo netikumību un nelikumību.” [16.]

Arī Anna Žīgure norāda, ka „lielas tautas ar labpatiku novērojušas un visos gadsimtos izmantojušas šo iespēju – sašķelt latviešu tautu”. [21., 10.]

Daudzi skolotāji kā toreiz, tā šodien apvienojās arodbiedrībās, kuras pienākumos ir gādāt par pedagogu sociālajām garantijām. Arī tās atbalstīja ideju, ka pedagogu biedrībām vairs nav sava patstāvīgas darbības lauka. Līdz ar to galvenais uzdevums – maksimālas iniciatīvas izraisīšana katrā pedagogu kolektīvā – pamazām izplēnēja, bet pieredzes pētīšana, aktuālāko profesionālo problēmu risināšana, kā to spēj tikai pati skola, bērnudārzs, ārpuskolas iestāde vai augstskola, vairs netika aktualizēta.

LIZDA nekad nav iestājusies par mācību saturu un audzināšanas problemātiku. Viņu dienas kārtībā ir sociālie jautājumi. Kā norāda Inguna Sudraba, tad LIZDA nekad nav iestājusies par izglītības saturu, mācību metodēm, audzināšanu un tamlīdzīgiem jautājumiem. Viņiem dienas kārtībā ir atalgojums, kas, protams, ir labi, bet tas ir par maz. [15., 5.] Turpretim Latvijas Skolotāju

kongress (LSK) iestājas par pedagogu pašiniciatīvu un izglītības sistēmas saturiskajiem jautājumiem. Katram savs.

Diemžēl pēdējo 15 gadu laikā skolotāji savās arodbiedrībās nav panākuši cieņu sabiedrībā. Vēl pirms 10 gadiem viņi izgāja ielās, taču palika bez arodbiedrības atbalsta, kā rezultātā daudzi skolotāji vīlušies pameta darbu izglītības sistēmā. Tāpēc LSK neatbalstīja ielu gājieni š.g. 2. aprīlī un bija par jautājumu profesionālu risināšanu kongresā, neiejaucot savās problēmās savus audzēkņus un sabiedrību.

Pedagogu sašķelšanās vairākās profesionālās organizācijās ir ārkārtīgi nevēlama. Politiskā ziņā mums var būt dažādi uzskati un pārliecība un mēs varam piederēt pie dažādām politiskām partijām, bet skolas darbā var būt tikai viena – pedagogu profesionāla organizācija, kurā mēs nodotos profesionāliem kopējiem mērķiem.

Tieši pateicoties šādai pedagogu sašķeltībai mēs esam pieļāvuši, ka:

- padomju gados uzsāktā izglītības ideoloģiskā degradācija, noliedzot ģeogrāfiskās, saimnieciskās, nacionāli etniskās, ētiskās, estētiskās un kultūrvēsturiskās tradīcijas, turpinās;
- pēdējos brīvvalsts gados notikusi izglītības satura profanācija, kā rezultātā sabiedrības mācīties griba ir katastrofāli zemā līmenī, bet lasītprasme zem Eiropas līmeņa;
- ir attīstījusies jauna tendence – sabiedrībai pielāgoties to jauniešu un valsts ierēdņu gaumei, kuri nomaldījušies no ceļa paši savas dzīves jēgas meklējumos, noveduši arī tautu šajā krīzes situācijā.

Tā no Izglītības attīstības stratēģiskās programmas „Izglītība 1998 – 2003” 11. nodaļas Projektu un pasākumu sadaļas tika svītrotā ideja par Izglītības darbinieku kongresu, lai pedagogi turpmāk nepulcētos izglītības norišu izvērtēšanai. [7.] Līdz ar to bez novērtējuma palika arī pēdējā, 1994. gada kongresa rezolūciju izpildes uzraudzība un konferenču regulāra organizēšana novados.

Šodien, kad sabiedrībai nepieciešams dot atņemtās vērtības un ticību, nākotne ir vienīgi mūsu pašu – pedagogu rokās! Kā uzsver viena no mūsu kongresa diskusiju grupas vadītājām, tad sabiedrībai ir jāorganizējas un jāpieprasa savas tiesības – izglītotā formā, bet skaļi, jo klusās, pārāk inteligentās balsis neviens neuzklausa. Tāpēc vai nebūtu pienācis laiks pedagogiem demonstrēt sabiedrības konsolidācijas iespējas?

Iespējams, ka kādam šķiet, ka šajā kongresā vajadzētu nopietni diskutēt par pašu izglītības sistēmu, taču tas, pirmkārt, prasa pedagogu organizētību, saliedētību un nopietnu iepriekšēju sagatavošanos. Tāpēc šoreiz mēs aicinām skolotājus izmantot savu izvēles brīvību un īstenot iespēju apvienoties kopējā organizācijā. Jautājums tikai kādā?

Kādu laiku atpakaļ parādījās ļoti laba ideja par visu pedagogu asociāciju apvienošanu tādā kā darba koordinācijas padomē – Skolotāju domē, kas tā arī līdz galam nav realizēta, jo tās ietvaros ne biežāk kā reizi mēnesi pulcējas 8 – 9 asociāciju pārstāvji, kurās pie tam ne visai aktīvi ir iesaistīti nozares skolotāji no visas Latvijas. Tāpēc varbūt šodien skolotājiem, atsaucoties akadēmiķa J. Stradiņa aicinājumam par pedagogu biedrošanos, pulcēšanos un neatkarīgu uzstādījumu nepieciešamību, ir nepieciešams atjaunot skolotāju savienību, kuras ietvaros tad saskaņoti un koordinēti darbotos arī skolotāju asociācijas? Savienību, kāda jau ir žurnālistiem, rakstniekiem, teātra darbiniekiem u.c. profesiju pārstāvjiem.

Lai to izlemtu ir vajadzīga vienota izpratne par pulcēšanās jēdzieniem, kurus tik bieži lietojam ikdienā:

SAVIENĪBA apvieno cilvēkus pēc āroda vai profesijas (ārstu, ekonomistu, žurnālistu, pedagogu utt.) un rīko kongresus.

ASOCIĀCIJA [latv. APVIENĪBA]

apvieno cilvēkus pēc profesionālās specializācijas (bioloģijas skolotāji, fizikas skolotāji, matemātikas skolotāji utt.) un rīko konferences

NODAĻA apvieno cilvēkus pēc reģionāliem principiem un rīko kopsapulces

BIEDRĪBA apvieno cilvēkus pēc interesēm, nacionālām iezīmēm un rīko kopsapulces

ĀRODBIEDRĪBA apvieno cilvēkus pēc aroda/ profesijas tikai sociālo jautājumu aizstāvībai un rīko kopsapulces

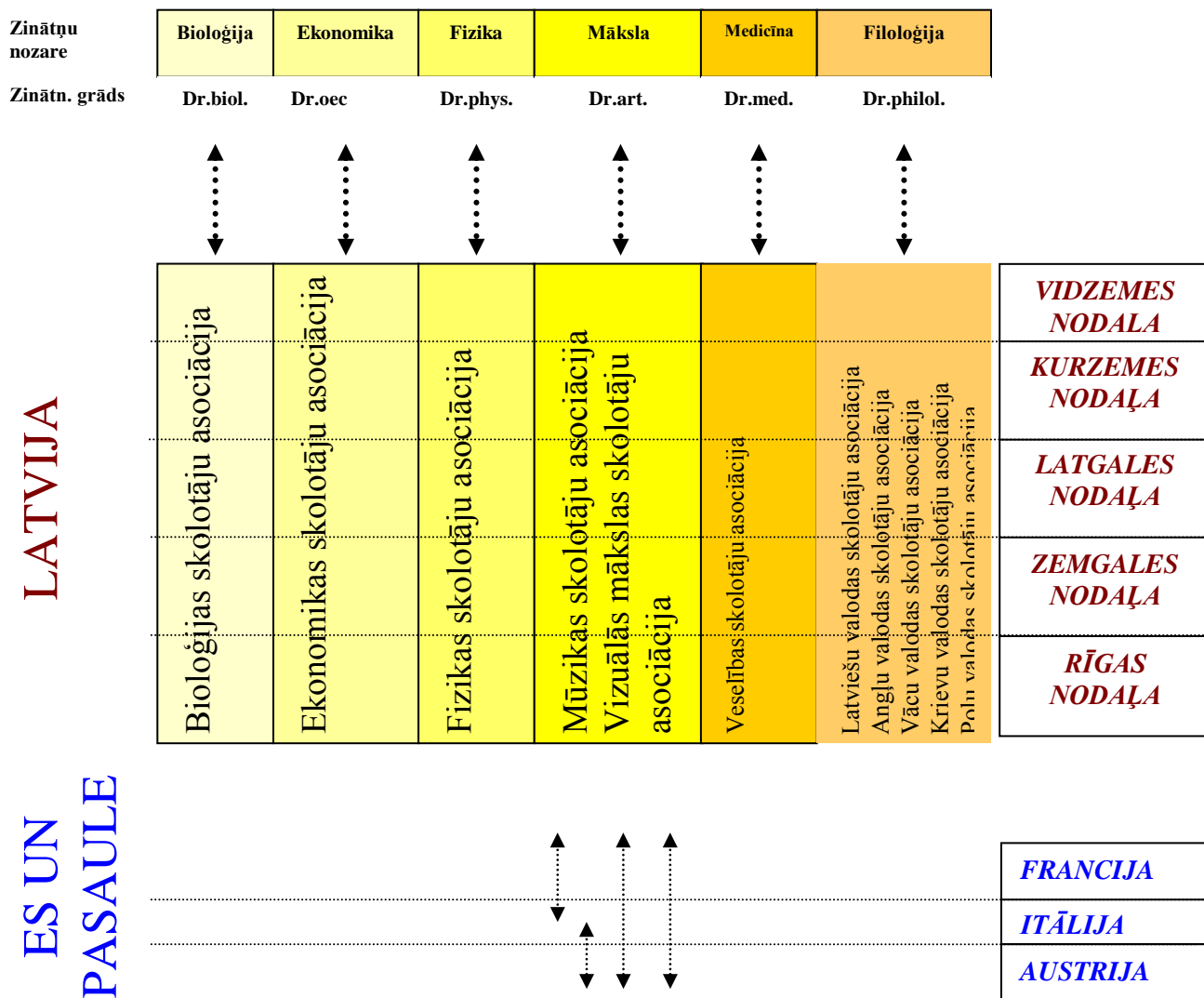
Nākošais jautājums ir par to, kādu pašorganizējošo principu piemērot šodien?

Latvijā šobrīd pastāv 44 zinātņu nozares. No tām skolotāju asociācijās ir pārstāvētas 19 nozares ar 54 asociācijām. Tātad caurmērā 2,8 asociācijas uz vienu zinātnes nozari. Šajā skaitā nenodalu oficiāli pārrēģistrējušās no neoficiāli vai citu organizāciju paspārnē pastāvošajām.

Kā savā vēstulē norāda Latvijas Pedagogu domes priekšsēdētājs Andrejs Mūrnieks, tad zinātņu nozarēm nav tiešas paralēles ar esošajām pedagogu asociācijām (biedrībām), jo pedagogi asociācijās vienojušies pēc mācību priekšmetu (nevis pēc zinātņu nozaru) principa. Taču vai tās vispār ir nošķiramas? Tik šauri pieiet nedrīkst. Tā aicinot mēs vedam izglītības sistēmu vēl dziļāk purvā. Manuprāt, zinātņu nozaru un apakšnozaru princips ir optimāls, jo vistiešāk ir saistāms ar mācību saturu. Tāpēc savienības darbībai ierosinu piemērot divu līmeņu modeli:

1. savienības biedri darbojas konkrētās asociācijās, kuras veidotas pēc zinātņu nozaru un apakšnozaru principa un dotu savu ieguldījumu mācību satura izstrādē. No tā arī izrietošā pārstāvniecība LSS kongresā, delegātu konferencē un padomē, atbilstoši biedru skaitam asociācijā;

2. savienības biedru skaitam pieaugot, veidojas reģionālās nodaļas, kur darbotos arī asociāciju sekcijas. Iesākumā varētu būt piecas nodaļas, pēc tam deviņas (pēc latvisko kultūrvēsturisko novadu principa). Arī nodaļu lielums veidotu savu pārstāvniecība LSS kongresā, delegātu konferencē un padomē.

3. attēls. Skolotāju savienības divu līmeņu modelis

Valstī šobrīd ir nepieciešama radikāla Izglītības sistēmas reforma – pie tam no pamatiem, kuras rezultātā IZM kļūtu par profesionālu, nevis politiķu ministriju. Taču lai to veiktu, vispirms pašiem pedagogiem ir nepieciešams:

- organizēt nopietnu izglītības nozares vadības funkciju saturisko revīziju, pie tam tā, lai šis darbs nepārvērstos par atsevišķu ierēdņu kārtējo vēlmi norakt idejas ar pašu pedagogu rokām jau procesa sākumā;
- veikt iepriekšējo un pašreizējās izglītības sistēmas salīdzinošo analīzi, iesaistot praktizējošus dažāda gadu gājuma un pieredzes pedagogus, vecākus, darba devēju

pārstāvjus u.c., jo to nepaveiks IZM ar saviem ierēdņiem, no kuriem lielākais skaits sen vai nekad skolā paši nav strādājuši;

- veikt inventarizāciju līdzšinējos dokumentos, svītrojot lieko un pretrunīgo, kā arī vienlaikus samazinot nevajadzīgos un sen jau nepārraugāmos papīru kalnus;
- izveidoto koncepciju jaunas likumdošanas bāzes izstrādei, likumdošanas pilnveidošanai, rezultātā ar vienu, sabiedrībai izprotamu Izglītības likumu;
- veidot jaunu izglītības pārvaldes struktūras modeli, veicot funkciju sadali, iestāžu projektēšanu un dokumentu izstrādi;
- apturot lauku skolu likvidāciju, ieviest principu, ka absolvējot vismazāko sākumskoliņu vismazākajā pagastā, bērns dotos uz aprīņķa skolu, un tā līdz kultūrvēsturiskajam novadam, kuros būtu vismaz viena augstskola;
- nesamazinot skolotāja algas ne pa santīmu, bet radot pilnīgi citu, pedagogus motivējošu un novērtējošu darba samaksas sistēmu, kurai jāatspoguļo izglītības, darba stāža un profesionālās kvalitātes novērtējuma atšķirības;
- panākt, lai valsts pārvaldes struktūrvienības nevis administrētu, bet līdzdarbotos, mācību un audzināšanas iestāžu autonomijas nostiprināšanā, palīdzot atveseļoties izglītības sistēmai un Skolotājam.

Kādas izmaiņas mums ir vajadzīgas un kādas nē, lai nākotnē mainītu esošo izglītības sistēmu?

Pirmkārt, daudz ko vienkārši atcelt. Atcelt:

- nepārdomātas un pedagogu vidē neizdiskutētas reformas;
- samazināt IZM kontroles mehānismu un izglītības iestāžu centralizāciju;
- ierēdņu bezdarbību un uzraugošo institūciju skaitu;
- ierēdņu formālo liekvārdību un pseidozinātnisko jēdzienu savārstījumus likumdošanā un skolotājam saražojamo dokumentu apjomu;
- ierēdņu dīvaini interpretētās olimpiādes un valsts konkursus;
- ISEC centralizēto eksāmenu bezjēdzīgumu un neadekvāto vērtēšanas sistēmu skolās 10 baļļu skalā;
- izglītības programmu akreditāciju un iestāžu vadītāju atestāciju;
- līdzšinējo nemotivējošo un pedagogu darbu nenovērtējošo darba samaksas sistēmu, kā arī obligāto saskaņoto tālākizglītības kursu bezjēdzību;
- utt., utt.

Izmaiņas valstī notiks tikai tad, kad mainīties spējīgs būs pats Skolotājs! Ja izdosies izlauzties no veco priekšstatu jūga, ka Skolotājs jau viens neko nespēj, ja izdosies atgriezt pašapziņu, tad būs labi. Tikai tā mēs varam atgūt uzticību Skolotājam šī vārda cildenā nozīmē. Skolotājam, pretēji tam, kā tas ir šobrīd, ir jākļūst par nozīmīgāko un sabiedrībai vajadzīgāko cilvēku! Un te nav vietas atrunām: krīze, grūti laiki u.tml.

Protams, ka mums ir jārēķinās ar realitāti, ka mūsu valdībai pedagogu viedoklis nav saistošs, jo tā ieradusi ignorēt jebko un visus. Taču no otras puses – pašreizējā situācija nebūs mūžīga. Valdošajos agonija jau ir iestājusies un ekonomiskais sabrukums vēl tikai liks sevi manīt. Skolotājam ir jādomā uz priekšu – ko darīsim, kad pašreizējā situācija vairs nepastāvēs. Vai skolotājiem ir atbilde uz to, ko mēs darīsim, kad algu šajā valstī jau vairs nesaņems neviens?

Ko valsts grib ilgtermiņā, mēs nedzirdam!

Ko skolotājs grib ilgtermiņā, es ceru sadzirdēt šajā kongresā!

Noslēgums

Ikvienu profesionāļu kongresa galvenais uzdevums ir izkristalizēt svaigu skatienu, novatorisku pieeju un analīzi. Pedagogiem godprātīgi un neatlaidīgi runājot par saviem pienākumiem un žurnālistiem ieklausoties (nevis noliedzot) viņu teiktajā un gana plaši dzirdēto atspoguļojot, beidzot arī sabiedrība saprastu, kas sāp pedagogam!

Tikai tad, kad tauta (un, pirmkārt, mēs, pedagogi) sapratīsim, ka mums nav jāuzticas pašreiz jau it ļoti pieslīpējušamies un partijās iefiltrējušamies īpašai cilvēku kategorijai, kurai patīk runāt pilnīgu absurdu, „nolīdzinot ar zemi” ikvienu profesionāļa teikto, vienlaikus nemaz neaizraujoties ar pašu argumentiem, mēs sāksim atdzimt jaunai dzīvei.

Tā kā valsts politiķi šo 18 zaudēto gadu laikā ir pierādījuši, ka nevēlas audzināt augstvērtīgus cilvēkus, ir jārīkojas mums pašiem – Skolotājiem, jo mēs taču esam tie, kuri ikdienā audzina sabiedrību!

Es aicinu pedagogus ar visiem viņu apziņā un pārziņā esošajiem līdzekļiem nepieļaut tautas izglītības sistēmas galīgu sagraušanu, lai Saeimā pārstāvēto partiju vēlme vājināt tautas varu un tās apziņu par savām tiesībām paliktu nerealizēta.

Ar prestiža un attieksmes maiņu mēs varam iemantot sabiedrības uzticību un atgriezt zaudēto prestižu!

Lai arī šodien nav Skolotāju diena, es vēlos pateikt paldies saviem skolotājiem, kuri mani mācīja un audzināja, ļaujot kļūdīties un rūdīties. Viņi man ir iemācījuši domāt un visu, ko nezinu – uzzināt.

Tagad pienācis laiks šo stafeti nodot tālāk. Ierosmei jānāk no jauniešiem, jo sabiedrība savu nākotni veido šodien! Tāpēc raudzišos jauno, nevis maskas pārmainījušo politiķu virzienā, neliedzot savu padomu un atbalstu nevienam, kam tas patiesi vajadzīgs, jo bez aktīviem, sabiedrības pieredzi objektīvi analizēt spējīgiem censoņiem, kuru sirdis ir karstas Latvijas labā, nav mūsu nākotnes.

Izmantotie informācijas avoti:

1. Aldermane E. Izglītības sistēmas vadības reforma un attīstība / Eižēnija Aldermane // Latvijas Republikas izglītības darbinieku kongress: ziņojumu tēzes, problēmloki, darba grupas un to dalībnieki / Lielvārde: Lielvārds, 1994. – 67 lpp.
2. Augstākās izglītības sistēmas realizācija atbilstīgi izvirzītajiem mērķiem/ Rīga: LR Valsts kontrole, 2009. – 100. lpp – http://www.lrvk.gov.lv/upload/Rev_zin_19032009_IZM.pdf
3. Bērziņš L. Mācīšana un audzināšana / Ludis Bērziņš // Audzinātājs. – Rīga: Latvijas Nacionālo skolotāju centrs, 1934. (Nr. 1)
4. Čaklais M. Viņi dejoja vienu vasaru / Māri Čaklais - Avots.- Rīga: Likteņstāsti, 1995.- 52 lpp.
5. Dauge A. Kultūras ceļi I / Aleksandrs Dauge. – Cēsis– Rīga: O. Jēpes izdevniecība, 1926. –259 lpp.
6. Ījābs I. Ļeņins diemžēl tiešām ir izrādījies „mūžam dzīvs” / Ivars Ījābs // Diena / galv. red.: Nellija Ločmele. – Nr.268 (2008., 15. novembris), 24. lpp.
7. Izglītības darbinieku kongress // Izglītības attīstības stratēģiskā programma „Izglītība 1998 – 2003”/ galv.red. E. Vēbers. – Rīga: LR Izglītības un zinātnes ministrija, 1998. – 202. – 203. lpp.
8. IZM aicina pašvaldības izveidot savu izglītības stratēģiju/ LETA/ 27. decembris 2008 19:58
9. Jaunzems A. Varbūt vēl var ko glābt? / Andrejs Jaunzems // Izglītība / 1990., 7. novembris
10. Klauža A. Pedagogu audzināšana / Astrīda Klauža // Izglītība un Kultūra / galv. red.: Violeta Brenčeva. – Nr.16 (2009., 23. aprīlis), 20. lpp.
11. Ozoliņš E. Izglītības sistēmas spožums un posts / Eduards Ozoliņš // Foruma Filozofija.lv virtuālās Atēnas raksti/ Filozofija.lv, 2007. – <http://www.filozofija.lv/filozofija/index.php?option=content&task=view&id=213>
12. Pirmsskolas izglītības īstenošanas atbilstība normatīvo aktu prasībām: revīzijas ziņojums/ Rīga: LR Valsts kontrole, 2008. – 38. lpp - http://www.lrvk.gov.lv/upload/zinojums_pirmsskola.pdf
13. Profesionālās izglītības sistēmas realizācija atbilstīgi izvirzītajiem mērķiem: revīzijas ziņojums/ Rīga: LR Valsts kontrole, 2008. – 131. lpp – <http://www.lrvk.gov.lv/index.php?id=1759&resftext=Profesion%C4%81%C4%81s+izgl%C4%ABt%C4%ABbas+sist%C4%93mas+realiz%C4%81cija+atbilst%C4%ABgi+izvirz%C4%ABtajiem+m%C4%93r%C4%B7iem&okbutt=Mekl%C4%93t>
14. Sprinģe I. Itāļu guru un viņa aizrautīgā sekotāja Latvijā / Inga Sprinģe // Diena / galv. red.: Nellija Ločmele. – Nr.8 (2009., 10. janvāris), 24. lpp.
15. Stankeviča Z. Skolotāju kongress pret skolotāju protestiem / Zane Stankeviča // Neatkarīgā Rīta Avīze / galv. red.: Anita Daukste. – Nr.77 (2009., 1. aprīlis), 24.lpp.
16. Stelps.P Par rīcību / Pauls Stelps // Sociopsiholoģijas asociācijas raksti / Sociopsiholoģijas asociācija, 2009. – http://www.philos.lv/Par_ricibu.html
17. Šadurskis K. Mazās skolas. Saprātīga taupība vai taupība bez saprāta? / Kārlis Šadurskis // http://www.diena.lv/lat/politics/blog/kaarlis_shadurskis/mazas-skolas-sapratiga-taupiba-vai-taupiba-bez-saprata?comments=1 (2009., 29. februāris)
18. Špona A. Audzināšanas teorija un prakse / Ausma Špona. – Rīga: RaKa, 2001. – 162 lpp, il., shēm.
19. Vaivars A Ziedonis Čeveris: „Valsts, tās četri bubuļi un Bauru pagasta banka” / Andrejs Vaivars // Dienas Bizness / <http://www.db.lv/Default2.aspx?ref=toppr&ArticleID=4b81b6d2-bc9f-4e13-aa3e-4c2cdc964e97>
20. Vispārējās izglītības sistēmas realizācija atbilstīgi izvirzītajiem mērķiem/ Rīga: LR Valsts kontrole, 2007. – 85. lpp – <http://www.lrvk.gov.lv/index.php?id=1759&resftext=Visp%C4%81r%C4%93j%C4%81s+izgl%C4%ABt%C4%ABbas+sist%C4%93mas+realiz%C4%81cija+atbilst%C4%ABgi+izvirz%C4%ABtajiem+m%C4%93r%C4%B7iem&okbutt=Mekl%C4%93t>
21. Žīgure A. Audzināšana un valodu nozīme / Anna Žīgure // Izglītība un Kultūra / galv. red.: Violeta Brenčeva. – Nr.16 (2009., 23. aprīlis), 20. lpp.
22. <http://www.filozofija.lv/forums/viewtopic.php?t=1022>
23. <http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/article.php?id=589452>